

TARTALOMJEGYZÉK

MEDITÁCIÓ	
+D. Szabó József: A cél	1
KÜSZÖNTÉS	
A 75 éves D. dr. Vajta Vilmos köszöntése	4
TANULMÁNYOK	
Dr. Karner Károly: Házasság és családvédelem egyházunkban	5
Győriné dr. Drenyovszky Irén: Az abortusz és a hívő ember	15
Dr. Cserhádi Péter: Tények és valóság – a MEVISZ-BÁRKA négy évéről	18
DDKUMENTUMOK	
Dr. Harmati Béla: Helyreigazítás kérése a Keresztyén Igazság 1993. évi tavaszi számához	23
id. Magassy Sándor: Megjegyzések dr. Harmati Béla püspök-elnök "helyreigazítás"-t kérő iratához	24
Dr. Boleratzky Lóránd: Hétpecsétes titok a rehabilitáltak névsora?	26
Zászkaliczky Pál: A Magyarországi Evangélikus Egyház Országos Bíróságának	28
Balikó Zoltán: Levél a főszerkesztőhöz	29
Zászkaliczky Péter: A Keresztyén Igazság szerkesztőségének	31
Weltler Sándor: Levél id. Kendeh Györgyhez	32
EMLÉKEZÜNK	
Botta István: In memoriam dr. Komjáthy Miklós	34
A LUTHER OTTHON nyílt levelének aláírói	36
D. Scholz László: Helytállás – megbecsülés	37
TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ NÉMET ÉS ANGOL NYELVEN	40

KERESZTYÉN IGAZSÁG

Az ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR negyedévi folyóirata
Független evangélikus teológiai és kritikai lap

Új folyam 18. szám – 1993 Nyár

Főszerkesztő: BOTTA ISTVÁN (Tel.: 1-835-092)

Jelen számért felelős: BOTTA ISTVÁN

A szerkesztőbizottság tagjai: DÓKA ZOLTÁN, ITTÉS GÁBOR, ITTÉS JÁNOS,
id. MAGASSY SÁNDOR

Felelős kiadó: id. KENDEH GYÖRGY (Tel.: 1-662-523)

Szerkesztőség és kiadóhivatal: 1114 BUDAPEST, Bocskai út 10. sz.

Egyes szám ára: 75,- Ft; évi előfizetési díj 300,- Ft; külföldre 15 DM

Csekkszám: ORDASS LAJOS BARÁTI KÖR – BUDAPEST – OTP XI. ker. 529-8145-2

Készült a PATE Sokszorosító Üzemében Keszthely

Felelős vezető: ZSOLDOSS GÁBOR

HU ISSN 0865-2163

Törzsszám: 168/93

Példányszám: 920

Engedélyszám: III./EL/20/1989.

MEDITÁCIÓ

+ D. SZABÓ JÓZSEF püspök

A CÉL

Elhangzott a Magyar Rádióban 1941. április 27-én, Misericordias Domini vasárnapján.

"Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben, és higgyetek énbennem. Az én Atyám házában sok hajlék van, ha nem így volna, megmondtam volna nektek. Elmegyek, hogy helyet készítsek nektek. És ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ott legyetek ti is. Ahova pedig én megyek, oda tudjátok az utat." Tamás erre így szólt hozzá: "Uram, nem tudjuk, hová mégy: honnan tudnánk akkor az utat?" Jézus így válaszolt: "Én vagyok az út, az igazság és az élet, senki sem mehet az Atyához, csakis énáltalam."

János evangéliuma 14,1-6.

A cél döntő tényezője életünknek. Mert a cél nemcsak jelensége, hanem feltétele, nemcsak járuléka, hanem lényege az életnek. A cél az élet indító motorja, hajtó ösztökéje, feladata, tartalma, jutalma, értelme, — mindene. A cél maga az élet! A céltalan élet értelmetlen élet, az értelmetlen élet haszontalan élet, a haszontalan élet nem élet, hanem maga a halál. Akkor élünk, ha van célunk, addig élünk, amíg van célunk, olyanok vagyunk, amilyen a célunk.

Ezért nem mellékes, hogy a cél kérdésében tisztán lássunk, s belőle kikapcsoljunk minden zavart és tévedést.

1. Végzetes tévedés szokott jelentkezni mindjárt a cél elhelyezésében. Ki hova helyezi, hol keresi és miben véli a maga célját. A tanítványok földi síkba helyezték életük célját. Jézushoz is azért csatlakoztak, mert földi viszonylatban vártak tőle nagy dolgokat. Politikai szabadságot, anyagi javakat, földi dicsőséget. S mikor Krisztus egyszer csak szenvedéséről, haláláról kezdett nekik szólni, egyszerre értelmetlenné zavarodott előttük minden, és a teljes célvesztettség sötét nyugtalansága szakadt rájuk. Ez a zavar és nyugtalanság sikolt Tamás ajkán keresztül mindnyájuk szívéből: "Uram, nem tudjuk, hová mégy..."

Testvér! Te tudod, hol a célod? Hova helyezted, hol keresed, miben véled életed ősi, végcélját? — A boldogulásban a cél, mondja a törtető; az eredményes alkotásban a cél, mondja a becsvágyó; a szerzésben a cél, mondja a pénzéhes; a szórako-

MEDITÁCIÓ

zásban a cél, mondja az örömvadász; a családban, a szolgálatban van a cél, mondja a kötelesség tiszteltreméltó embere. Tévedés! Hibás célelhelyezés! A cél nem a földön van, hanem a mennyben. Odaát, nem ideát! "Az én Atyám házában sok lakóhely (hajlék) van... Elmegyek, hogy helyet készítsek nektek. És ha majd elmentem, és helyet készítettem nektek, ismét eljövök, és magam mellé veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ott legyetek ti is." Ott a cél: a mi Atyánknál Krisztussal. Abban a bizonyos másvilágban, amelyről üres szívvel, hitetlen lélekkel, fanyar vagy gúnyos képpel, lekicsinylő mozdulatokkal szoktunk nyilatkozni. Pedig vagy ott a cél, vagy egyáltalán nincs cél! "Ha mi csak ebben az életben reménykedünk... minden teremtménynél nyomorultabbak vagyunk..." Ha célotat a porba helyezed, ha reményed felbukik a sírhalomban, ha vágyad csak az éléstárig, telt erszényig, földi sikerig ér el, ha életedet csak mulandó dolgokhoz, halandó emberekhez kötöd, — mondd: érdemes volt-e akkor megszületned és végigharcolnod az életet? — Ne zavarjuk össze a dolgokat: a földön kell dolgozni, alkotni, gyermeket nevelni, nagy célokért áldozni, vérezni, élni-halni, — de ez kötelesség és nem cél. E földön részesedhetem tiszta örömeinkben, de ez lehetőség, nem cél. S amikor dolgozom, alkotok, szeretek, örülök, sohasem felejthetem el, hogy a nagy út mentén mindezek csak közbeeső, kis állomások, maga a végső cél a mennyben van. A keresztyén élet egyik alaptudata az a hit, hogy "nincsen itt nekünk maradandó városunk, hanem a jövődőt keressük". Tudni, hogy itt könnyben, sárban zarándokló utas vagyok, ott majd fényben, örömben megérkezett lakó leszek. Itt nyomorult zsellér, ott boldog örökös! Íme itt a cél!

2. De mi hát a cél?! Ezt is hányszor félreértették és tévelygésbe magyarázták. "Az én Atyámnak házában sok lakóhely van." Krisztus lakóhelyet ígér. Semmi szertelen, képzelet-izgató kiszínezés: egyszerű ígélet ez mennyei lakóházra. Ez a lakóház "van". Nem azért, mert magától értetődő, hogy van. Csoda az, hogy van. Nem azért van, mert mi kiérdemeltük, vagy mert nekünk úgy jó, hogy legyen, hanem azért van, mert Isten úgy akarta, hogy legyen. Az ember kihullott Isten közösségéből, s oda tulajdon erejével magát többé vissza nem tornáztathatja. A világon semmink nincs, amivel örök lakást bérelhetnénk magunknak a mennyben. Kegyelem az, hogy lakásunk van a mennyben. Kegyelem, mert nem lehet semmiből levezetni, és nem lehet semmivel megmagyarázni. Kegyelem, mert nem lehet előre megszolgálni és nem lehet utólag meghálálni. Kegyelem, mert csak egy indoka van, de ez rajtunk kívül esik: Isten kegyelmes jótetszése. — Ezt a lakóhelyet Krisztus készíti el. Halálával, feltámadásával, mennybemenetelével és értünk való szüntelen közbenjárásával. — Aztán majd egyszer eljön értünk. A keresztyén ember Krisztus értünk való eljövételének, ennek a második ádventnek élő reménységében él, vár, szolgál, imádkozik, szenved és temet. — Akkor majd magához vesz minket, hogy ahol Ő

MEDITÁCIÓ

van, mi is ott legyünk. A teljes közösség ez, amelyet többé nem gátol és zavar a bűn, a csak rész szerint való ismeret és a csak tükör által való látás. Ez a teljes közösség maga az üdvösség, a legfőbb jó, amelyről Pál apostol azt mondja: "Krisztussal lakozni mindennél jobb." Íme a cél!

3. Vajon hogy juthatok ehhez a célhoz? Mi mindent vittek már véghez emberek, hogy a célhoz maguk vágjanak, vagy kövessenek utat maguknak. Áldoztak és imádkoztak, büjtöltek és győtrődtek, bábeli tornyokat építettek, mindenüket odaadták, csakhogy a maguk-vágta úton juthassanak a célhoz. Pedig ha áldozattal és akarat-megfeszítéssel, vagy bármiféle emberi dologgal el lehetne érni az üdvösséget, az azt jelentené, hogy lehetséges az önmegváltás. Akkor az ember maga is tudna segíteni magán, tehát nem volna szükség Krisztusra, aki világosan megmondotta: "Én vagyok az út." Nem azt mondja, hogy útjelző. Igen, az út mentén útjelzők is vannak, és nagyon áldottak ezek az útjelzők. Áldott a próféták szolgálat, Keresztelő János mutató ujj, az apostolok útmutatása. Ma, sajtóvasárnapon emlékezzünk meg arról is, hogy áldott útjelző tábla tud lenni a sajtó is. Ki tudná számbavenni, hogy hány útkereső tévelygőt igazított már útba egy-egy Biblia, énekeskönyv, imádságoskönyv, vagy az Isten egyéb betűkatonája. De ezek csak útjelző táblák, vagy útikalauzok, az út maga Krisztus. Nem lehet válogatni. Őt kell elfogadnom útnak, mert egyszerűen "nem adatott az emberek között az ég alatt más név, mely által kellene nekünk üdvözülnünk..." Csak Ő lehet az "igazság"-unk, amely reánk borul, elfedez, amelyet Isten nekünk beszámíthat. Isten benne békült meg a bűnös emberrel. Krisztus Istennek egyetlen és utolsó irgalmazó mozdulata, kegyelmes kéznyújtása. Aki ezt el nem fogadja, önön bűnének törvényszerű következményébe ütközik bele. Nekünk bűnbocsánatra hajlandó, irgalomra indult, kegyelmes Atyára van szükségünk. Már pedig "senki se mehet az Atyához, hanem csak én általam", mondja az ige. Krisztuson kívül, az Ő megkerülésével csak a felségében megsértett, ítéletes és rettenetes Isten található meg.

Abban van az evangélium örömhíre, hogy Krisztusban utat kaptunk Isten atyai szívéhez. Hogy Krisztusban út és cél egygylett lett a számunkra. Ezért nem nyugtalankodunk. Ha magunkra nézünk, minden okunk meg volna a nyugtalankodásra. De Krisztusban kapaszkodunk, s akkor többé semmi jogunk a nyugtalankodásra. Mert most már minden nyugtalankodás hitetlenség volna azzal szemben, aki megmutatta a célt és önmagában az utat is a célhoz. Ha nem így volna, Ő azt is megmondotta volna. Krisztus nem hazudott, amikor azt ígérte, hogy az Ő Atyjának házában sok lakóhely van. Ő megmondotta az igazat, akkor is, ha azzal fájdalmat kellett okoznia.

Ezért nem nevezem végnek a halált, ezért nem mondom, ha meghal a kedvesem, hogy "vége van", ezért nem ráz pogány, hitetlen sírás szeretteim koporsója mellett, s ezért "nincs már szívem félelmére, nézmem sírom fenekére".

K Ö S Z Ö N T É S

Milyen jó tudni, hol a cél, mi a cél és ki az Út!

Szív, szív, nyugtalan-szív! Csenedesdjél! Ha életem éjszaka, Krisztus benne a naptámadat! Ha életem pusztaság, Krisztus benne a pásztor! Ha életem bűnös, Krisztus reá a kegyelem! Ha életem halálos, Krisztus az élet! Ezért reveztek a régiek ezt a vasárnapot "misericordias Domini" – "az Úr irgalmassága" vasárnapjának.

Igen! Misericordias Domini in aeternum cantabo. Az Úrnak irgalmasságát hadd énekeljem örökké! (89. zsolt. 2.)

Szívvvel, szájjal, lélekkel!

Élettel!

Ámen.

Köszöntjük a 75 éves D. dr. Vajta Vilmost

"Felvigyázó"-ja volt egyházunknak, aki az Evangélium vigasztalásával és samaritanusi irgalmassággal gondozta azokat, akiknek szolgálata hazai egyházunk pásztora számára akadályozott és tiltott volt. Tette ezt azzal az ökumenikus testvéri szeretettel, amely tudományos és gyakorlati munkája számára Istentől kapott hivatása volt.

1945-től a német koncentrációs táborokból és a hazánkból érkezett menekültek gondozója, 1958-1988-ig a külföldön élő Magyar Evangélikus Lelki-gondozók Munkaközösségének elnöke volt. Méltán írja 60. születésnapja köszöntőjében egy külföldön megjelenő lap: "Nem sok olyan külföldi magyar gyülekezet van, amelyet személyes látogatása alapján ne ismerne... Így püspöki cím nélkül is "vigyázója", episzkoposza volt a külföldi magyar evangélikusságnak."

Ezt a "felvigyázói tiszt"-et Istentől rendelt feladatként fogadta. Amikor 1948-ban bezáródott a "vasfüggöny", s mintegy világtól elzárt börtönné váltunk, egyházunkat az Egyházak Világtanácsa alakuló közgyűlésén ő képviselte.

Isten parancsolta "felvigyázóként" intette tudományos teológiai munkáiban egyházunkat, amikor tanításunkban és gyakorlatunkban hamis útra tévedt lábunk.

Ha bármilyen emberi indításból tette is egyházunk, Isten kényszerítő erejének tulajdonítjuk, hogy a budapesti Evangélikus Teológiai Akadémia 1989-ben, megkésve, több külföldi egyetem után, tiszteletbeli doktori címmel tüntette ki.

Isten iránti hálával köszöntjük a 75 éves D. dr. Lajta Vilmost. Köszönjük, hogy tanítónk és példánk volt a "Hitből fakadó élet" útján járásban. Megköszönjük a helyettünk és értünk végzett szolgálatait, s Jézus Krisztus Urunk kegyelmes szeretetébe ajánljuk Öt, családját és további munkálkodását.

Dr. KARNER KÁROLY

HÁZASSÁG ÉS CSALÁDVÉDELEM EGYHÁZUNKBAN *

A "Lelkipásztor" legutóbbi számában Kovács Géza tanulságos tanulmányt közölt a házasságról. A következő sorokat jórészt ez a cikk indította el, úgyhogy azok részben mintegy kiegészítésül szolgálnak Kovács Géza írásához. De túl is mennek rajta, egyrészt, mivel Kovács Géza fejtegetései az egyik ponton hiányosak, másrészt, mivel a házasság és vele együtt a családi élet — jórészt a Kovács Géza által is emlegetett krízis miatt — nem engedi meg a tisztán eszmei elmefuttatásokat, hanem egészen konkrét és a jelen szükségleteihez mért gyakorlati magatartást követel egyházunktól.

1. Kovács Géza a Szentírás és a hitvallási iratok üzenetét igyekszik megszólaltatni. Fejtegetéseiben elsősorban a hitvallási iratokra támaszkodik és az ott található szempontokat igyekszik korszerűen érvényesíteni. Ez rendjén is van. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy az Újszövetség a házasságra vonatkozólag többet mond, mint a hitvallási irataink.^{1/}

A házasság alapja Jézus szava szerint Isten teremő akarat, mellyel az embert férfiuává és asszonnyá tette s rendelte, hogy a házasságban a kettő "egy testté" legyen. Gen. 1, 24 és 2, 27 szavait Jézus nyomatékkal idézi (Márk 10, 6 kk.) s hozzászólja: "Amit Isten egybekötött, ember szét ne válassa" (Márk 10, 9).

* Megjelent a Lelkipásztor 1943. évfolyamában, és különnyomatban.

1/ A házasságról az őskeresztyénségben, ill. a házasság újszövetségi értelméről az utóbbi időben többen is írtak. Így pl. v. ö. Preisker: "Christentum und Ehe in den ersten drei Jahrhunderten", 1927; — Dellling: "Paulus' Stellung zu Frau und Ehe", 1931; — Stauffer cikke a Kittel-féle "Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament"-ben, I. 646-651; — Büchsel: "Die Ehe im Urchristentum", Theol. Blätter, 1942, 113-128. lpk.

Ezzel Jézus egy eladdig teljesen új mozzanatot érvényesít. E szerint a jézusi ige szerint t. i. a házasság a férfinak és az asszonynak egy egész életre szóló, felbonthatatlan közössége. Hitvallási irataink ezt a szempontot nem emelik ki külön, — talán ezért sikkad el az Kovács Géza írásában.^{2/} A reformáció korában a házasság felbonthatatlanságának a hangsúlyozása nem is volt szükséges, mert az nem volt vita tárgya és a keresztény életben nem volt probléma. Ellenben az Újszövetség világában ennek a hangsúlyozása annál fontosabb volt. Tudjuk, hogy a zsidóság körében Deut. 24, 1 kk. alapján a házassági elválás gyakori volt. Az írástudomány két vezető iskolája nem azon vitatkozott, hogy a válás lehetséges-e, hanem csak azon, hogy a férfinak milyen körülmények közt és milyen módozatok betartása mellett van joga elküldeni magától a feleségét. Közismert az is, hogy milyen lazák voltak az erkölcsök a nemi élet és pedig a házasság tekintetében is a pogányok közt. A stoikus filozófusok közül ugyan Musonius Rufus nagyszerű dicsőretet zengett a házasságról és azt olyan eszményi színekkel rajzolta meg, hogy azt még a Szentírás alapján is bajos felülmúlni. De a valóság, a gyakorlati élet egészen mást mutatott. Augustus külön törvényt hozott a házasság védelmére, hogy a családi élet szétzüllesztésének a tovatérjedését megállítsa. Azonban a házasság és a család "krízis"-nek a megszüntetésére a "családvédelmi" intézkedések eredménytelenek maradtak, amíg a belső regeneráció meg nem indult. Ez pedig a kereszténység által történt meg, amikor érvényesült az Újszövetség követelménye a házasságra vonatkozólag.

Jézus, mint említettük, a házasságot Isten által létesített, emberi akarat által felbonthatatlan kapcsolatnak minősítette s ezt avval indokolta, hogy a törvény ("Mózes") csak a nép "keményszívűsége" miatt adta a házassági elválásra vonatkozó rendelkezést (v. ö. Márk 10, 5 kk.), de hogy "kezdetből fogva nem volt így" (Máté 19, 8). Az a férfi, aki a feleségét elküldi és más asszonyt vesz feleségül, házasságtörést követ el és házasságtörővé teszi az elküldött feleségét is (Márk 10, 11; Máté 5, 32; Luk. 16, 18), — mert más férfi veheti őt

2/ Noha pl. Mát. 19, 6 idézése a Luther által kidolgozott házassági ágendában ezt mint magától értendő szempontot feltételezi (v. ö. "Traubüchlein" a Kiskáté függelékében, 1. a hitvallási iratok jubileumi kiadását — "Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche. Herausgegeben vom Deutschen Evangelischen Kirchenausschuss", 1930, — II.531. lap).

feleségül. Házasságtörést követ el az a férfi is, aki elvált asszonyt vesz feleségül, és az elvált asszony is, aki újabb házasságot köt (Máté 5, 32; Márk 10, 12). Ma a legtöbb írásmagyarázó megegyezik abban, hogy Jézus szavainak a legrégebbi fogalmazása Márk 10, 1–12 szakaszában maradt ránk s hogy a Máté 5, 32 és 19, 9 fogalmazásában található kivételezés ("kivéve paráznaság esetét") nem érthető úgy, mintha Jézus a házasság felbontására nézve új, törvénnyel biztosított lehetőséget akart volna megállapítani.^{3/} Egészen világosan és határozottan kell tehát látnunk, hogy Jézus igéje tiltja 1. az egyszer megkötött házasság felbontását, 2. hogy az elváltak új házasságot kössenek.^{4/}

Hogy pedig Jézus szavait nem magyarázzuk helytelenül, arra nézve koronatanú Pál apostol. I. kor. 7, 8 kk. fejtegetése során az apostol Jézus szavára hivatkozik és hangsúlyozza: "Az asszony a férjétől el ne váljék. Ha mégis elválik, maradjon házasság nélkül, vagy béküljön ki a férjével. A férfi se küldje el feleségét." Az apostol ezzel az utasítással Jézus igéjét érvényesíti a gyülekezetben. A válást nem lehet mindig megakadályozni részben a pogány környezet miatt, részben pedig, mivel adott körülmények közt a házasságot fenntartani nem lehet. Azt azonban mindenképpen meg lehet akadályozni és el kell kerülni, hogy elvált emberek új házasságot kössenek. Az elváláshoz az apostol csak egy esetben járul hozzá: ha "hitetlen", azaz pogány házastárs válik el keresztyén házastársától. Az ilyen válást megakadályozni nem lehet, mivel a pogány házastárs nem ismeri el önmagára kötelezőnek a keresztyén életrendet, s nincs olyan hatóság, amely annak külső érvényt szerezne. Ebben az esetben is fennáll természetesen a keresztyén házastársra az a törvény, hogy új házasságot nem köthet.

3/ Ellenben Mát. 5, 32 tanúsága szerint már az őskeresztyén-ségben úgy értelmezték Jézus tilalmát, hogy az asszony házasságtörése, ill. paráznasága önmagában megszünteti a házasságot.

4/ Az evangelium útbaigazítása szerint tehát helytelen az a felfogás, amely – mint ahogy a segédlelkészi konferencia megbeszéléseinek az alapján Kovács Géza is feltételezi, – úgy véli, hogy az elváltak esketésénél a probléma a házassági eskü letételében rejlik. A házassági eskü letétele az elvált házasságkötő jegyes részéről csak másodlagos és származtatott probléma. A probléma az elváltak esketése.

2. Az elmondottakhoz két mozzanatot kell még hozzáfűznünk:

a) A házasság felbonthatatlanságának az életrendjét az apostoli kor vége felé a keresztyén egyház radikalizálta. A gyülekezetek vezetőire, "püspökök"-re, "presbiterek"-re és diakónusokra kimondták, hogy azok "egyfeleségű" férfiak legyenek (I. Tim. 3, 2. 12; Tit. 1, 6). Az ugyancsak gyülekezeti szolgálatban álló özvegyeknél is megszabták, hogy "egy férfi felesége" legyenek (I. Tim. 5, 9). Ebben a követelményben minden valószínűség szerint nem "egynejség"-ről van szó. Többnejségnek t. i. az őskeresztyénséggel szomszédos területeken nincs nyoma, így értelmetlen volna e követelés, ha a gyülekezet vezetőit többnejségtől tiltaná. Ugyanezt mutatja az "özvegyek"-re vonatkozó követelés: alig is lehet elgondolni, hogy az özvegyek "egy férfiúval" való házasságát olyan értelemben hangsúlyozza a szöveg, mintha lettek volna asszonyok, akik – egyszerre! – több férfi felesége lettek volna. Az apostoli követelés nem is vonatkozhatik tilalmas viszonyokra, mert hiszen a házasságtörés és paráznaság elleni állásfoglalás az őskeresztyénségben az elmondottak után, magától értődő volt. Mindennek alapján az újabb protestáns írásmagyarázók is nagyjából megegyeznek abban, hogy a fentebbi követelés a megözvegyült gyülekezeti vezetők és tisztségviselők második nősülését tilalmazza.^{5/} A házasság felbonthatatlanságát tehát a pásztori levelek a gyülekezeti vezetőkre és tisztségviselőkre olyan értelemben terjesztik ki, hogy az özvegyi sorba jutottaknak a második házassága ellen is állást foglalnak.

b) A házasság Isten rendelte életforma, Isten kapcsolja egybe a házastársakat (Márk. 10, 9). Azonban a házasság egyúttal e világ életformája. Ezért a keresztyének számára, akiknek "polgárságuk" a mennyben van (Fil. 3, 20), nem minden vonatkozásban a magától értődő életforma. Vannak, akik megtartóztatják magukat tőle az Isten királysága kedvéért (Mát. 19, 12), és vannak, akiket visszatart az Isten királyságától (Luk. 14, 20, v. ö. Mát. 22, 14). Ezért mondja Pál apostol is, hogy megházasodni ugyan nem vétek, de a házasságban élők az utolsó időkben "nyomorúság"-ba kerülnek. Ettől szeretné hűveit megkímélni: ezért inti a korintusiakat, hogy akiknek feleségük van, úgy éljenek vele, mintha nem volna. A házasság is e világ elmúló ábrázatához tartozik (I. Kor. 7, 26–35).

^{5/} Így értelmezte e helyeket az ókori egyház is (pl. már Tertullianus).

Mindez nem jelenti a házasság lebecsülését holmi aszketikus életideál kedvéért, hanem csak a valóságos helyzet feltárását. Hiszen a keresztyénség adott a házasságnak mély etikai tartalmat, amikor a házasságot kiszabadította az érzéki ösztön, az "erősz" hatalmából és benne a megalapozó erkölcsi erővé az Újszövetség értelmében vett szeretetet ("agapé"), ill. az engedelmisséget tette (v. ö. Ef. 5, 22 kk.). Az a férfi, aki Krisztus szeretetével szereti a feleségét, és az az asszony, aki az egyház Krisztus iránti engedelmisségével engedelmeskedik férjének, többé nem a "vak" szerelem ösztönével ragaszkodik hitvestársához. Felette nem lesz az ösztön úrrá olyan értelemben sem, hogy ha a szerelem lángolása megszűnik, akkor más társat keres magának, mivel az "élet" követeli a maga jogát. A keresztyén házasságban az asszony többé nincs kiszolgáltatva a férfi indulatának és önkényének, hanem valóban "segítő társa" férjének. Viszont a férfi sem rabja többé az asszonynak, aki érzékeit csábítja és lángba borítja, hanem támasza feleségének és érte felelősséget visel. Ilyen értelemben szenteli meg, teszi szentté az engedelmes és szeretetben munkálkodó hit a házasságot, ezért mondja azt Ef. 5, 32 "titok"-nak, ill. "szentség"-nek ("mysterion" = "sacramentum")

De legyen elég ennyi. Csak arra kell ebben az összefüggésben rámutatni, hogy hitvallási irataink ennek az újszövetségi tanításnak megfelelően mondják a házasságot "világi ügy"-nek.^{6/} A házasságkötés maga a reformáció korában még nem volt egyházi ténykedés. Ezért hitvallási irataink nem hajlandók a házasságot a keresztséggel és úrvacsorával egy sorban a szentségek közé számítani, noha a "sacramentum" szót tágabb értelemben nem tagadják meg tőle.^{7/} A házasság "világi" jellege azonban hitvallási irataink számára nem jelenti azt, hogy ahhoz az egyháznak semmi köze sincs. Ellenkezőleg magától értődik, hogy a házastársak újonnan kötött házasságuk megáldatása végett a templomba mennek: a "Traubüchlein" főként ennek a szertartásnak a számára ad ágendát. Hitvallási irataink nagy nyomatékkal emelik ki a házasság isteni rendelését^{8/} és örködnék annak keresztyén tisztasága felett.

6/ "Die Hochzeit und Ehestand ein weltlich Geschäft" – mondja Luther a "Traubüchlein"-ben, v. ö. a hitvallási iratok fentebb id. kiadását, II, 528. lap.

7/ V. ö. Apologia XIII, 14: "Darum so es (t. i. a házasságot) jemand will ein Sakrament nennen, fechten wir nicht hoch an. Es soll aber gleichwohl abgesondert werden von den vorigen zweien (t. i. a keresztségtől és úrvacsorától)." Id. h. I, 294. lap.

8/ "Göttlicher Stand"-nak mondja Luther az id. helyen.

3. Hitvallási irataink nem foglalnak külön állást a válás tekintetében. Luther a Nagykátében alkalmilag utal a házasság újszövetségi értelemben vett felbonthatatlanságára.^{9/} Melancthon az Apologiában tiltakozik az ellen, hogy a pápaság a papoknál a megkötött és érvényes házasságokat hamis aszketikus életideál kedvéért szétszakította.^{10/} Ebből világosan következik, hogy hitvallásaink úgy, mint az Újszövetség a házasságot felbonthatatlannak tekintik. Valljuk meg nyíltan, hogy a modern protestantizmus és ezen belül egyházunk körében kialakult gyakorlat elhajolt e tekintetben az Újszövetségtől és egyúttal hitvallási iratainktól is, sőt azokkal ellentétbe került. Az elhajlás, ill. ellentét kettős:

a) a házasságot mint világi ügyletet teljesen a polgári (állami) hatóságnak engedjük át és magától értődőnek vesszük, hogy a rosszul sikerült, "szerencsétlen" házasságok felbonthatók;

b) az elvált házaspárok új házasságkötését minden fenntartás nélkül megengedjük, ill. helyeseljük — egyenes ellentétben Jézus igéjével és az egész Újszövetség egybehangzó utasításával.

Egyházunk számára e kettős megállapítás magában véve is elegendő ok kellene legyen a tekintetben, hogy jelenlegi gyakorlatát felülvizsgálja és ismét összhangba hozza az Írással és hitvallási iratainkkal. Hiszen a jelenleg érvényben levő gyakorlat már nem a reformációnak és az utána következő századoknak az örökségét őrzi, hanem egészen új alapokra helyezkedett. Mert igaz ugyan, hogy Luther és a reformáció a házasságkötés világi jellegét olyan értelemben is hangsúlyozta, hogy a házassági ügyeket és a válópereket a "jogászok" és a "világi hatóság" jogkörébe kívánta utaltatni. Azonban ez az állásfoglalás mégsem eredményezte az evangélikus országokban kizárólag szekuláris házasságjog kialakulását és az egyház érdektelenségét házassági ügyekben.

9/ A 9. és 10. parancsolat tárgyalásánál, az id. kiadásban II. 637. lap.

10/ Id. kiadás I. 338; 346; 349. lpk. Tiltakoznak a hitvallási iratok az ellen is, hogy egyes rajongó irányzatok körében a házasságot felbontották, ha az egyik házastárs nem osztozott másik házastársának a hitében s így az utóbbinak az ítélete szerint "hitetlen"-nek minősült; v. ö. id. h. II. 824, 19; 1096, 24.

Luther világosan felismerte, hogy Krisztus Mát. 5, 32 alatt foglalt igéjével nem alkotott új házasság jogot. Ezért az egyház munkáját Krisztus igéjének megfelelően abban látta, hogy megvilágosítsa a lelkiismeretet és szorgalmazza az írás rendelkezéseinek (a "törvény"-nek) a megtartását.^{11/} Ennek az állásfoglalásnak megfelelően a reformáció korában keletkezett egyházi rendtartások a házassági ügyekre vonatkozólag is tartalmaztak intézkedéseket, majd pedig – a szász példa alapján – a házassági ügyek a konzisztóriumok hatáskörébe utaltattak. Így a házassági ügyekbe az evangélikus egyháznak hosszú időn keresztül döntő beleszólása volt s ez a körülmény minden esetre hozzájárult az evangélikus országokban a házassági erkölcs biztosításához.^{12/} Csak a 19. században világiasodott el a házassági jog teljesen és került át az állami jogszolgáltatás körébe.

Közben megromlottak az erkölcsi viszonyok s ennek összefoglaló eredménye egyebek közt az, amit a házasság és a család "válságá"-nak szoktunk mondani. Hogy e válság kialakulásához nem kis mértékben járult hozzá a házassági elválások megkönnyítése, azt a helyzettel ismerős szociológusok jól tudják. De tanúskodik erről a statisztika is. Nálunk – a trianoni Magyarországon – a legutóbbi hozzáférhető adatok értelmében 1936–38 között országos átlagban minden 13·4 megkötött házasságra esett 1 válás. A katolikusoknál valamivel jobb (14·8), a reformátusoknál (11·4) és nálunk valamivel rosszabb (12·3) az arányszám. 1920-tól 1939-ig összesen több mint 110.000 házasság bomlott fel, köztük kb. 3200 tiszta evangélikus és kb. 7000 evangélikus érdekeltségű vegyes házasság. Ezek az adatok magukban véve is elég megdöbbentőek, különösen, ha meggondoljuk, hogy évente kb. 2500 körül mozog a tiszta evangélikus és kb. 4200 körül az evangélikus érdekeltségű vegyes házasságok száma. Ezeknek az adatoknak az alapján joggal mondhatjuk, hogy az egyke, ill. a születéscsökkenés mellett a válás egyházunknak egyik legsúlyosabb belső erkölcsi kérdése. Ehhez hozzá kell venni, hogy a válásoknak súlyos kihatásai vannak a népszaporodásra is. Valószínű statisztikai számítások szerint t. i. joggal fel lehet tenni, hogy az említett húsz év alatt felbomlott kb. 110.000 házasság következtében kb. kétszer annyi, tehát kb. 220.000 gyermek nem született meg. Gondoljuk meg, hogy a trianoni Magyarországon a harmincas években a születések száma évente már nem érte el a 200.000-et. A válások következtében húsz év alatt több mint egy évjáratnak megfelelő gyermek nem született meg!

11/ V. ö. Luther nyilatkozatát (műveinek erlangeni kiadása 43, 116 k. lp.), közli Hauck, Realencyklopädie, 22, 862 lap.

12/ V. ö. a Realencyklopädie id. tanulmányát, 22, 864 k. lpk.

A házasság és család válságát nem lehet olyan családvédelmi intézkedésekkel megoldani, amelyek csak tüneti kezelésre szorítkoznak, hanem gyökerében kell megragadni. Más szóval: a köztudatba ismét bele kell vésní a házasság és család keresztény hitből fakadó szemléletét. Ehhez pedig első sorban tartozik hozzá annak a meggyökereztetése, hogy a házasság egy életre szóló felbonthatatlan közösség. Ez nem "elvi igazság", hanem ezt a "gyakorlatban" kell érvényesíteni. Ma is hangoztatjuk szószéken és vallástanításban egyaránt, hogy a házasság "tulajdonképpen" felbonthatatlan. De ez keveset ér, ha a gyakorlatban fenntartás nélkül magunkévá tesszük az állami bíróságok házasságokat felbontó ítéleteit és minden további nélkül lehetőséget adunk minden elvált férfinak és asszonynak, hogy templomainkban új házasságot kössön. Ezt a helyzetet kell mindenek előtt megszüntetni, mert e nélkül az egyházban minden "családvédelem" gyökértelen, sőt könnyen üres beszéddé lesz.

Jól tudom, hogy az egyháznak nincs hatalmában beleszólni a polgári bíróságok ítéleteibe, melyeket házassági ügyekben hoz. Ezeket az ítéleteket mint alattvalóknak kötelességünk tisztelettel fogadunk. Viszont az egyháznak a saját területén joga van megállapítani, hogy mely esetben hajlandó megáldani házasságkötéseket. Térjünk vissza e tekintetben az Újszövetséghez, engedelmeskedjünk Jézus szavának! Az utóbbi években nálunk sok szó esett az egyházi fegyelemről. De az egyházi fegyelem kérdésénél mást sem láttunk magunk előtt, mint az egyházhoz való hűség ügyét. Bizonyára beletartozik ez utóbbi is az egyházi fegyelem körébe. De ne feledkezzünk meg arról, hogy az egyházi fegyelem első tárgya nem az egyházhoz, mint felekezethez való hűség, hanem a hűség Istenhez és a neki való engedelmisség. Egyházi fegyelmezésünk kérdése egészen ferde síkba kerül, ha erről megfeledkezünk. Nos, a házassági elválás kérdése legelső sorban tartozik az egyházi fegyelem kérdései közé. Hiszen Jézus igéje maga is ebbe az irányba mutat s az Újszövetséghez Pál apostol utasítása a korintusi gyülekezethez, valamint a pásztori levelek rendelkezései egyenesen felszólítanak bennünket arra, hogy a válások kérdésében híveink fegyelmezéséről meg ne feledkezzünk.

Jól tudom, hogy az újszövetségi követelés radikális érvényesítése egyházunkban ma nagy nehézségeket okoz. Mát. 5, 32 világosan mutatja azt is, hogy házasságtörés esetében a tulajdonképpen megszünt házasság külső formájának a fenntartása lehetetlen. A középkori egyház tapasztalatai alapján a reformátoroknak bizonyára igazuk volt akkor, amikor a Mát. 5, 32 igéjének megfelelő esetekben az ártatlan házasság számára lehetővé tették új házasság kötését: hiszen főképpen a gyermekek nevelése ezt a mi viszonyaink közt indokoltá teszi. Arra azonban mégis el kell határozni magát egyházunknak – egyházi és nemzeti érdekből éppen úgy, mint az Isten igéjének való engedelmisség okából –, hogy visszatér az Újszövetség követe-

léséhez a reformáció által értelmezett formában. Ez közelebről a következő konkrét intézkedéseket követelné egyházunktól: 13/

a) Meg kell szüntetni az elváltak esketését.

Ez az intézkedés sok fonák helyzettől szabadítaná meg egyházunkat és lelkészeinket. Híveinknek megmutatná, hogy egyházunk a házassági esküt komolyan veszi és hogy a világ ítéletétől és véleményétől függetlenül is meri érvényesíteni az Újszövetség igéjét. Bizonyára volnának olyan híveink, akiket egyházunk határozott magatartása visszatartana, ha nem is a válástól, hanem legalább attól, hogy elváltakkal kössenek házasságot. Akik pedig mégis ragaszkodnak az ilyen házassághoz, azoknak a világi hatóságok előtt módjuk van házasságkötésre. Az így megkötött házasság is érvényes házasság. Mi éppen a reformáció állásfoglalása alapján nem minősíthetjük azt "ágyasság"-nak. Azonban egyházunk határozottan kifejezésre juttatná, hogy az illetők túltették magukat a keresztyén életrenden. Nem szabad visszariadnunk attól, hogy ezt híveinknek nyíltan és világosan megmondjuk.

b) Azokban az esetekben, amikor a Mát. 5, 32-ben foglaltak alapján a reformáció korának kialakult jogrendje megengedi az ártatlan félnek az újabb házasságkötést, ezt nekünk is lehetővé kell tennünk. Ez azonban nem történhetik úgy, hogy az érdekelt fél a világi bíróság ítélete alapján kéri új házasságkötése esetén az esküvőre bocsátást. Az egyháznak kell újból házassági "székeket" felállítani, ezeknek kell önálló eljárás segítségével megvizsgálniok, hogy vajjon megengedhető-e az új házasságkötés. Semmi esetre sem szabad megengedni, hogy a "hűtlen elhagyás"-nak ma gyakorlatban levő formáját azonosnak vegyük avval, amit a reformáció korában mondtak "desertio"-nak. Köztudomású, hogy ma a "hűtlen elhagyás" formájában jön létre a legtöbb közös megegyezésen alapuló, sokszor könnyelműen kötött házasságnak épp olyan könnyelmű felbontása.

c) Amint fentebb láttuk, az őskeresztyénység a gyülekezeti tisztviselőknél különösen radikálisan vette a házasság felbonthatatlanságának a követelését és örködött azon, hogy azok erkölcsi tekintetben feddhetetlenek legyenek. Ez a körülmény megköveteli, hogy egyházunk a házasság és családi élet feddhetetlenségének a követelményét fokozott szigorúsággal érvényesítse mindenek előtt lelkészeknél, de azután a többi egy-

13/ Természetes, hogy az alábbiakban csak alapvonásait adom a követelményeknek, azokat egyházjogilag és a gyakorlati életnek megfelelően ezután kellene kidolgozni.

házi "tisztviselő"-nél (tanítóknál, tanároknál stb.), valamint minden egyházi funkcionáriusnál (felügyelők, presbiterek stb.)

Utóbbi időben nemcsak tanítók és tanárok körében fordult elő, hogy házasságuk felbomlott, hanem akadtak szórványosan esetek lelkészek körében is. Ilyen esetekben szigorú egyházi vizsgálattal kell megállapítani, hogy vajjon nem lett-e szolgálatra alkalmatlanná az érdekelt: hogyan hirdesse az a lelkész az Újszövetségnek a házasság felbonthatatlanságára vonatkozó üzenetét, ha maga is elvált ember és életével állandóan rációfol az ige hirdetésére? E tekintetben nem teljes mentség az sem, ha a házasság valamely, a reformáció állásfoglalása nyomán kialakult házasságjog értelmében vett válóok alapján kifejezetten a nem egyházi szolgálatban álló házastárs hibájából bomlott fel. A különös és kivételes méltánylást érdemlő esetekben talán kivezető út lehetne az, ha az illető egyházi szolgálatban álló elvált más gyülekezetbe, más munkakörbe kerülne.^{14/} Azokban az esetekben azonban, amikor ilyen kivételes méltánylást érdemlő körülmény nem forog fenn, ki kell mondani az egyházi szolgálatra való alkalmatlanságot és akár nyugdíjazás útján, akár más módon meg kell találni az útját annak, hogy az illető a gyakorlati lelkészi szolgálatból kiváljon.

Ezt méltányos módon alkalmazni kell a többi egyházi tisztviselőre és tisztségviselőre is. Semmi esetre sem szabad egyházi tisztségre elváltakat megválasztani, ill. alkalmazni.

Ez bizonyára kemény követelésnek látszik. Azonban azokban a próbás időkben, amelyek könnyen elkövetkezhetnek az egyházra, fokozottan órkódnie kell az egyháznak azon, hogy mindenki, aki az egyház szolgálatában áll, egyéni erkölcsi élete szempontjából feddhetetlen legyen.

Az elmondottakat bizalommal ajánlom lelkésztestvéreim szíves figyelmébe. Kérem, gondolják át az elhangzottakat, tegyék a kérdést maguk is vizsgálat tárgyává. Helyesnek tartanám, ha ezt a kérdést a lelkészegyesületek alapos referátumok segítségével megtárgyalnák, abban egymással egyetértésre igyekeznének jutni és ennek alapján minél sürgősebben megtennék a szükséges lépéseket egyházunknak döntésre és intézkedésre illetékes testületeinél. Hiszen kétségtelenül égető kérdéstről van szó. Ezt mutatja az a körülmény is, hogy az előkerült a segédlelkészi konferencián. De nemcsak égető kérdéstről van szó. Arról van szó, hogy egyik nagyon fontos életkérdésben hajlandók vagyunk-e mi, az Írás és a reformáció egyháza valóban, teljes alázattal és hiánytalanul meghajolni az Írás előtt, azt egyházunkban a minden emberi okoskodás és kritika fölött álló norma normanszá tenni.

14/ A házasság felbontása — ritka kivételektől eltekintve — rendszeren annyi szóbeszédre, a gyülekezetben különféle állásfoglalásokra ad okot, hogy legtöbb esetben megrendíti a gyülekezet szolgálatában álló lelkész és a hívek közt azt a bizalmat, amely a szolgálatnak egyik elemi előfeltétele.

GYŐRINÉ Dr. DRENYOVSZKY IRÉN

AZ ABORTUSZ ÉS A HÍVÓ EMBER

Fenti címen tartottam előadást az Ordass Lajos Baráti Kör 1992. november 5-i összejövetelén, Kelenföldön. Azóta sok víz folyt le a Dunán (hála Istennek, hogy még folyik). Megszületett az új, ún. "magzati élet védelméről" szóló törvény. Életbe lépése óta a Krisztust követőknek még inkább nőtt a felelősségük és ezért néhány új szempontra szeretném felhívni a kedves olvasó figyelmét.

Korábban a terhesség megszakítását Magyarországon szigorú törvény tiltotta, de ezt különböző, egyre engedékenyebb rendelkezések a gyakorlatban hatálytalanították. 1956 óta Magyarországon ezeknek a liberális rendelkezéseknek a nyomán csaknem 5 millió emberi életet oltottak ki anyjuk méhében.

Az Alkotmánybíróság döntése értelmében a terhességmegszakítás, mint alapvető állampolgári jogokat és kötelezettségeket érintő beavatkozás, kizárólag törvényi szinten szabályozható. Ezért, ha nem akarták érvényben tartani a korábbi, szigorúan tiltót, 1992. december 31-ig meg kellett alkotni az új törvényt.

Több előzetes javaslat és számos vélemény után a kormány 2 törvényjavaslata került a parlamenti képviselők elé szavazásra. A szigorúbb, az "A" variáns is kifogásolható humánus és keresztényi szempontból egyaránt, mert a terhességmegszakítást jogosnak tartja, ha a terhesség bűncselekmény következménye. Miért kellene a kriminalitást még egy emberi élet kioltásával tetézni? A "B" variáns még szélesebb kaput tár a művi terhességmegszakításoknak.

A Magzatvédelem című lapból hamar értesültünk, hogy melyik képviselőnek mi volt a hozzáállása a törvényjavaslatokhoz. 120 képviselő nem vett részt a szavazásban, a jelen levők 13%-a tartózkodott, 14%-a NEM-mel és 73%-a IGEN-nel szavazott a "B" variánsra. Szomorú!

1993. január 1-én életbe lépett az új "magzati életet védő" törvény. Jó benne, hogy leszögezi, az emberi élet a fogantatással kezdődik és védeni kell. A törvény nagyobb része mégis azzal foglalkozik, milyen esetekben folyamodhat az anya a benne megindult emberi élet kioltásáért az egészségügyi illetékesekhez. Igaz, hogy az anya és az apa felelőssége az új törvényben világos, de előre látható volt, a törvényadta lehetőség, hogy az anya "súlyos válsághelyzetében" a magzat életét kioltják, tág kapu lesz, és előbb módosul a köztudatban a "válsághelyzet" magyar kifejezés jelentése, mintsem a megrögzött rossz gondolkodás gyermekeink életének értékéről. Micsoda ördögi jelentésváltozás: áldott állapot – várandótság – terhesség – súlyos válsághelyzet. Hozok egy gyakorlati példát. Egy héttel az új törvény hatályba lépése után kiderült, hogy

a gyermekrendelőnk egyik helyiségébe került a terhességmegszakításra jelentkező nők számára megnyitott új szolgáltatás, ahol a "munkatárs" elbeszélget velük és a szükséges adminisztratív munkát is elvégzi. Kerületenként egy-egy anya- és csesemővédő védőnőt bíztak meg, hogy ezt a tevékenységet végezze. Rövid előzetes kiképzésük alatt fontos szempontként megtanulták, hogy se le, se rábeszélni nem szabad az anyákat a terhességmegszakításra. Az ajtóra felsőbb utasításra, tévedések elkerülése végett, kikerült a felirat: Családvédelmi szolgálat – terhességmegszakítási ügyek intézése. Micsoda fogalomzavar? Ráadásul egy gyermekrendelő várójában kitéve! Sikerült, nem kis harc árán ezt a feliratot levenni, de nem tudtam sajnos az illetékeseket meggyőzni.

Mi ma a hívő ember feladata ezen a téren? Folyamatosan tudatosítani kell magában és környezetében a következőket.

1. Az életet Isten adta, egyszeri, megismételhetetlen lehetőségként. Örüljünk neki, használjuk ki az Ő tetszésére. Csináljunk reklámot az Istentől kapott boldog életnek, mely nem párosul feltétlenül a testi egészséggel.
2. Felelősek vagyunk az életért Istennek. Az élet védelme biológiai törvény is, ezért nemcsak a keresztyének, de mindenki szenved a következményeitől, aki megszegi.
3. Felelősek vagyunk a vétkesek szabadításáért. Aki a rossz példa, csábítás hatására a terhességmegszakítás bűnében vétkezik, akár úgy mint aki maga kérte, akár ajánlotta, vagy végrehajtotta, találjon egyházunkban olyan lelkigondozókat, akik nem bagatelizálják ezt a tényt, hanem Isten akarata szerint tudják meghallgatni a vallomásokat, a konkrét bűnbánatot Isten felé segítenek továbbítani és a Tőle jövő valódi feloldozást, a szabadulás evangéliumát közvetítik.

Az el nem gyászolt magzati veszteség súlyos teherként nehezedik az anyára, melytől csak egészen konkrét formában szabadulhat, például elképzelve és megnevezve az ő kékszemű Józsi-káját. Bizonyos országokban külön liturgiája van ennek. Néhány hónapja dr. Philip Ney kanadai gyermek-elmegyógyász járt hazánkban, aki 5 országban 2000 ilyen el nem gyászolt gyermekű asszony adatait dolgozta fel. Az eredmény megdöbbentő. A post abortus syndroma (művi terhességmegszakítás utáni tünetegyüttes) nemcsak az anya testi-lelki, sokszor csak tudatalatti betegsége, de kihát a megszületett gyermekekhez való viszonyulásra és alássa az egész nép lelki-teszt egészségét.

A pszichológia ismert tétele, hogy ha az ember nem tanul a rosszból, hajlamos ismételni és ez generációkon keresztül és egész nemzetre is érvényes. És mindez csak a tudomány. Hát még ha az Isten ígéreteire és büntetésére gondolunk!

Szabaduljunk meg a terhességmegszakítás bűnétől és következményeitől annak a Jézus Krisztusnak segítségével, Aki azért jött, hogy az ördög munkáit lerontsa.

4. Isten minket boldog, reményteli, sőt örök életre hívott el, akkor is, ha testileg nem vagyunk egészségesek, s ha sokszor nagyon is nehéz az élet. Úgy szeretett, hogy fiát adta értünk, hogyné adna vele együtt mindent minékünk.

Az Úré a szabadítás. Az Ő szabadítása teljes. Egyszeriben képtelenné válik a gyermekei élete árán túlélni kívánók panaszsa, nincs többé ilyen probléma, nincs többé éhínség, nincs drágaság. Minket, hála Istennek, idegen hatalom többé nem tart megszállva, de az ördög annál inkább igyekszik bennünket bekeríteni és velünk elhitetni, hogy gyermekeink számára már nem jutna, ami kell az élethez. Úgy vélem, Magyarországon soha annyi déligyümölcsöt nem ettünk, annyi kutyát nem tartottunk, annyi autót nem parkolt és szaladt utainkon, mint ma. Mégis annyi hálátlan panasz sem hagyta el az emberek ajkát, mint manapság. Ezek a panaszok és az azokat respektáló jóindulatú megértés mind a gonosz fülének tetsző díszharmónia. Pedig az ördög legyőzött hatalom. Börtönünk ajtaja kinyílt, drága áron, a büntetlen, hibátlan Bárány, Jézus Krisztus vére árán.

Szabadok lehetünk, Ővele érdemes élni, jó perspektívánk van. Vele szabad a fiatal, hogy megvárja Istentől kapott házastársát, Vele szabaddá válik, hogy megelégedjék házastársával, szabaddá válhat az önmegtartóztatásra és gyermekek fogadására. Vele leszünk szabadok és képesek más gyermekek segítségére, és Vele tudjuk elfogadni mások segítségét. Vele lesz hiteles szavunk: embertestvérem, Isten, aki életünket adta, gondoskodott és gondoskodik rólunk. Ővé a dicsőség!

Óh, Istennek milyen nagy, gazdag és pompás áldása a házaseslet! Milyen nagy örömet kap az ember utódaiban! Hiszen ez a szülők legnagyobb öröme!

Az anyaság dicsősége joggal fűdi el az asszonyok minden gyengeségét, mert súlyosabb annál.

Luther Márton

Dr. CSERHÁTI PÉTER

TÉNYEK ÉS VALÓSÁG - A MEVISZ-BÁRKA 4 ÉVÉRŐL

"Nem az a rokkant, aki nem tud járni,
hanem az, aki nem tud szeretni."

A fenti mondat Ferenc Lacitól, mozgássérült társunktól származik. Így summázta, az ő szavaival "fogalmazta össze" az egyik esti, tábori beszélgetés lényegét. A bevezetésből is kiderül, hogy ezt a tanulmányt az emberi lét mélységeit jobban ismerő és értő "fogyatékos" barátainkal együtt kellett volna írunk. A "tények sokszor eltakarják a valóságot", az élmény-beszámoló meghaladása, a titkok szavakba öntése nehéz feladat.

Kísérletünkhöz először mégis szükséges bizonyos bevezetés. A Magyarországi Evangélikus Ifjúsági Szövetség (MEVISZ) és annak ún. "deviáns szakcsoportja" 1988 decemberében alakult meg. Az első év az arculat formálódásával telt el. A több irányban vágott csapások közül a mozgássérültekkel közös táborozás, majd a balatonalmádi nevelőotthonosok gondozása, illetve a Vakok Intézetével felvett kapcsolat bizonyult járhatónak, sikeresnek és meghatározónak. A más, hasonlóan rászoruló csoportok – például a hajléktalanok – között végzett munka veszélyessége miatt meghaladja lehetőségeinket, erőinket, ezért itt sajnos visszavonulni kényszerültünk. Így váltotta fel a korábbi a l'arche mozgalomból kölcsönzött Bárka elnevezése is. A névadó, Jean Vanier különleges missziója a 60-as években kezdődött, amikor életközösséget hozott létre két szellemi fogyatékos fiattal. Példája nyomán világszerte alakultak l'arche (Bárka) közösségek. Az alapító írásaiból a szeretetszolgálat új dimenziója rajzolódott ki – a hivatásszerű (rendi), illetve az elidegenült (csak adakozó) karitás helyett a hétköznapi ember személyes bekapcsolódását igénylő munka reális lehetősége. Ez egybecsengett vágyunkkal, hogy a MEVISZ e munkaágában is új módon adjunk teret a fiatalok aktivitásának.

Ma már több, mint 350 – gondozó, illetve gondozott – tagja van a MEVISZ-Bárkának, akik a nyári és évközi munkával (főleg a budapesti, pécsi, szarvasi csoport), vagy a rendszeres körlevelek révén kötődnek a közösséghez. A nyári táborokba mozgássérült társaink különböző intézményekből (Pető Intézet, szociális otthon stb.), vagy családjaikból érkeznek. A részvételben nem akadályozhatja őket lakhelyük távolsága, koruk és többnyire állapotuk oka, súlyossága sem. Egyaránt jöhet 10 és 60 éves, agyvérzés, sclerosis multiplex, vagy agydaganat következtében korlátozott, járóképes, de akár orvosi felügyeletet – pl. rendszeres kathererezést – igénylő fekvőkocsis

beteg is. A kísérők átlagosan kétszeres "létszámfölényük" révén a szállítás, illetve a gondozás különleges problémáival is meg tudnak birkózni.

Majdnem 4 éve folyamatos a Balatonalmádi Nevelőotthon gyermekeinek gondozása is. A lassan érlelődő kapcsolat gyümölcsként tavaly már két tábort szervezhettünk a 8-18 éves, zömmel cigány származású fiúknak. Évközben havonta egy, vagy két hétvégét is töltenek velük a "team" tagjai.

Egy harmadik csoport látogatja és táboroztatja a Vakok Állami Intézetében megismert gyerekeket – ott is elsősorban az állami gondozottakat. A munkát, annak különleges jellege miatt gyógypedagógus társaik irányításával végzik.

Táborainkat erre a célra többé-kevésbé alkalmassá tett, egyébként nem lakott evangélikus parókiákon tartottuk (Kemenesmihályfa, Csákvár, Órimagyarósd, Kismányok). Az együttlétek önköltségesek, a táborozók adomány formájában járulhatnak hozzá a kiadásokhoz. Azok helyett, akik erre nem képesek, a MEVISZ-Bárka fedezi a szállítás, az étkezés, és az elhelyezés többletét, így a részvételnek anyagi természetű akadályja sem lehet. A szakcsoporti munka pénzforrását a MEVISZ-nek megszavazott állami költségvetés, a különböző pályázatokon elnyert összegek, illetve a közületi és magánadományok jelentik. Az évközi munka bázisának – lelki és gyakorlati értelemben egyaránt – a kéthetenkénti Bárka-bibliórak nevezhetők. Emellett immár hagyományosnak mondható az őszi, utótábori mozgásszerűt találkozó, és a tavaszi csendes hétvége, ahol a nyárra készülünk fel.

A gondozók 16 és 35 év közötti, zömmel közép-, illetve felsőfokon tanuló fiatalok, kisebb részben dolgozók. Csak mintegy harmaduk MEVISZ-tag, és még kevesebben vannak, akik egy-egy gyülekezetünkhöz is tartoznak. Jelentős hányaduk nem evangélikus, felekezeti hovatartozását nem is tartja számon, vagy nincs megkeresztelve. Ők azok, akik többnyire testvérük, barátjuk, párjuk, vagy osztálytársuk révén jutnak el egy táborba, s válnak új csatlakozókká.

Miért? Ez a legizgalmasabb kérdés.

Úgy tapasztaljuk, hogy ezek a fiatalok a hitelesség, a hatékonyosság, a hasznosság kategóriáiban gondolkoznak elsősorban.

Nehéz köztük ma igényes igehirdetőként megszólalni, mert valóban számonkérik a tartalmát, a mondottak hitelességét tükröző istentiszteleti, közösségi és családi életet – szeretnék látni az evangélium visszfényét az arcunkon. Nem vádolható pusztán a terjedő piaci mentalitás, amikor a hatékonyságot firtatják egy-egy új "ideológiával" ismerkedve – mit valósít meg abból, amit hirdet? Végül többnyire jellemző, hogy egyenrangú, hasznos társként szeretnének be is kapcsolódni a már megismert, elfogadott közösség életébe.

Könnyű lenne ezek után azt írni, hogy íme a MEVISZ-Bárka, ahol mindezt kézhez kapják! Az elmúlt négy év legnagyobb él-

ménye azonban mindannyiunk számára annak az áldott mésságnak a megtapasztalása, amellyel az Úr útjainkat irányította.

Mikor először érkezünk egy táborba, ellentmondásos érzések kavarognak bennünk. A segítő tudat menthetetlenül farizeusi gőgje mellett a torz testek, a rángatózó végtagok, vagy épp a szöges dzsekis cigányfiúk láttán hamar félelemmé fokozódik az addig csak előítéletekből táplálkozó elfogódottság. Elmenekülnék, de már nem lehet, nem értem, hogy kerülhettem ilyen buta, kétségbeejtő helyzetbe. Végre beosztanak egy csoportba, elkezdődik a munka, az első fürdetés, vagy étkezés megszervezése. És a rám bízott rángatózó testből megszólal "valaki", elmagyarazza a vetkőzés sorrendjét, a szappanozást, a hintóporozást. Mellékeesen vidáman visít, amikor tévedésből a hideg csapat engedem meg, majd törülközés közben megsúgja, hogy ő is először van itt. Nagyon szorong az elkövetkező napoktól, mert a balesete óta, tíz éve nem mozdult ki 30 kilométernél távolabb az otthonból. Aztán leülünk a vacsorához, és elpityeredik – 10 éve nem ült másokkal egy asztalnál, hiszen sutá, leveri a tányérokat – külön helyen, műanyag edényekből etették. Most együtt vagyunk mindannyian, énekelünk, elcsendesedünk, majd imádkozunk. És az esti szürkületben, a nagy gesztenyefa alatt minden kanál levesnek, falatnak, kortynyi víznek jelentősége lesz. A vizsgák, a kenyérkereset gondjai elmaradnak, megérkezem egy másik világba, ahol a legkisebb dolgok válnak a legfontosabbakká. Ahol a lényeges az lesz, hogy felmászunk együtt egy húszméteres dombra, és ő először lát panorámát. Majd hazafelé bőrig ázunk és ő nem kap levegőt a bűmbőlő széllel szembefordulva.

Először eszünk fagyaltot tölcserből, és a búcsútábornál el tudjuk énekelni, dörmögni együtt a "nincsen apám, se anyám"-ot. Sajnos már a címetek írjuk, könnyes szemmel integetünk – és hirtelen rádöbbenek arra, hogy ilyen intenzíven még sohasem pihentem! Megtapasztaltam azt, hogy ha "rá vagyok kényszerítve", sokkal többet láthatok a világból, az emberekből. Tolókocsis barátomnak "csak" egy adottsága tökéletes – a figyelme – és a kellő pillanatban küld segítségül egyedül maradt társához, illetve felköszönti Mártit névnapján, amit én megint elfelejtettem. Utólag tudatosul bennem, hogy a nagy kirándulás után izzadtan rohantam a csaphoz, és Gyurinak csak tíz perccel később vittem egy pohár vizet.

Nekem segítenek, és tanulok ember lenni. A hasznosság szó a visszájára fordul, elbizonytalanodom a világ ésszerű berendezkedése, a logikus összefüggések felől. Hiába készültem rengeteget egy előadásra, hatástalan. Aztán egy este, véletlenül elmesélem a karácsonyokat a romániai forradalom idején és látom, hogy a cigány srácok átélik az Ünnepet, Krisztus születését. Megtörik a jég, iszonyatos távolságokból, szinte más nyelvet beszélve, de megérkezünk a parókia kis szobájába, együtt vagyunk. A hatékonyság itt nem mindig arányos a teljesítménnyel, a felkészüléssel – anélkül, hogy tudnám, megtapasztalom az ingyen kegyelmet.

De a hitelesség szó is árnyaltabbá válik. A néha drámai beszélgetések során kétségekről, kételyekről, vívódásokról számolnak be a "legbeavatottabbnak" hitt társak is. A nyomor, a megaláztatottság, a szenvedés kérdéseire csak a csönd felelhet, a lehajtott fejek, az egymást kereső kezek, és az imádság mégis-e. Nem történik gyógyulás, csoda a szó ismert értelmében. Ezek a kereszt percek, és hirtelen megértem, hogy enélkül n(s)incs hiteles keresztyénség. Nem keresem tovább kíméletlenül az "evangélium visszfényét" a borús arcokon. Beszélgetek a szomszéd bácsival, aki elmeséli, hogyan próbált a gyülekezet talpon maradni az elmúlt évtizedekben. Megszégyenülök számon kérni akarásommal, ráébredek, hányan jártak előttem és értem az úton – és tanulni kezdem az alázatot.

Nehéz objektívan összefoglalni mindazt, ami az ember ajkára tolu, ha arra akar válaszolni, milyenek ezek a táborok. Megmutatják a hitelesség, hatékonytalan, hasznosság szavak fonákja helyett azok igazi tartalmát. És ebben a légkörben a közös éneklések, az áhitatok, a vasárnapi istentiszteletek is határozottan egy irányba vezetik a kereső figyelmét – Jézus Krisztusra. Arra, aki hirdette és élte a hasznosságról, a cselekedetekről, a teljesítményről és a kegyelemről, a hitelességről és a szeretetről fent megtapasztaltakat.

Ezek a táborok nem direkt evangelizációs céllal szerveződnek. A "spirituális" programok nem is teszik ki döntő részét az együttlétnek. És mégis él a szervezőkben egy, szinte titkolt remény, hogy hiányos felkészültségük, alkalmatlanságuk ellenére a résztvevők megértenek valamit a tíz nap alatt Isten szeretetéből, látásmódjából – úgy, ahogy, azt ők már korábban megtapasztalták.

Ezek a táborok nem a jócselekedetek gyakorlása céljából szerveződnek. Kíméletlenül lerombolják a bennünk lakó farizeusi indulatot. Az őszinteség az egyetlen megközelítési mód, amit a mozgássérültek, vakok, nevelőotthonosok elfogadnak, amire igazán válaszolnak, ilyen intenzív együttlét során.

Ezek a táborok az ökumené elemi formái. Itt nincs mód, mert nincs kívül felekezeti vitát folytatni. Az itt megforduló fiatalok többsége nem ismeri, és nem érti az ilyen görcsöket, problémákat.

Ezek a táborok "gyakorlótérek" még a legbeavatottabb keresztyének, evangélikusok számára is. Tanulni lehet a nevelőotthonos srácok, a fogyatékosok nyelvét, ismerni és érteni őket. Kizökkenünk a mindennapi, jól fésült keresztyénségünk-ből. "Jól jöhet" ez még a majdani, felnőtt gyülekezetépítők számára is. És egyre több fiatal pályaválasztásán módosítanak az itt átélt élmények – Pető konduktornak, diakonisszának, gyógypedagógiai főiskolára jelentkeznek. Az elkövetkező idők legnagyobb kihívása éppen az, hogy megtaláljuk -teremtsük azokat a lehetőségeket, amelyek révén felnőttnak, más életfázisban is folytathatják ezt a munkát.

A gondozottak élményeiről sokkal nehezebb írunk. Ezek a táborok valószínűleg bizonyos szinten és ideig a kitörés lehetőségét jelentik számukra azokból a gettókból, amikben a társadalom elrejtette őket lelkiismerete elől. Nagy előny, hogy anyagi, testi, szellemi, állapotbeli, származási különbségek nem kell, hogy feszélyezzék őket. Pozitívum, hogy a sok, fiatal segítő révén olyan élményekben is részesülnek (kirándulás, hegymászás, csónakázás), amiket családjuk, intézményük nem tud biztosítani számukra. De azt hisszük, a döntő, hogy kapcsolatokat tudnak teremteni a külvilággal - mert nem pénz, és jól felszerelt otthonok, hanem normális barátok hiányzanak nekik elsősorban. Évközben is több, közös programot szervezünk, sokan rendszeresen látogatják a táborban megismert barátaikat, leveleznek velük.

Mégis újra és újra felvetődik a kérdés, szabad-e ezeket az embereket tíz napra kirángatni megszokott és már elfogadott környezetükből, szembesíteni ismét annak kilátástalanságával a tartós javulás esélye nélkül. Sajnos a gondozók életkora - a nyári szünettel - egyelőre csak ilyen szezonális munkaritmust tesz lehetővé.

A MEVISZ - és benne a Bárka - úgy tűnik, a fenti módon az első lépcső az "outsiderek", a nem hagyományos evangélikus háttérből érkező fiatalok számára. Ennek tudomásulvétele nehézségeket is jelent. Sok lelkes nem érti, miért kell nekünk más utakon járni. Ezért nem is segítenek bennünket. A Bárka táborok spirituális programja döntően a bekapcsolódó teológusokra épül, akiknek aktivitásáért ez úton is köszönet jár. Viszont így érthetően nem remélhetjük, hogy ennek a munkának kidolgozott, rögzített elvi alapvetése legyen. Minek következtében előfordul, hogy megfeddnek bennünket, pl. Jean Vanier követőiként rekatolizáló mozgalomnak bélyegezve, vagy épp a diakóniai teológia problematikáját számonkérve rajtunk.

A fent leírtak szinte az első próbálkozás mindannak összefoglalására, ami a MEVISZ-Bárka elmúlt négy éves munkája során, gyakorlati oldalról megfogalmazhatóvá vált. Nem esett szó azokról a kísértésekről, amelyek belülről és kívülről fenyegetik az e munkában résztvevőket - az önelégültségről, és a külső szemlélők dicséretéről. Legyen válasz erre magunknak is, és befejezés az alábbi, néhány mondat:

"Mikor hát látszólag legjelentéktelenebb munkánkknak engedelmeskedünk, jó tudnunk, hogy annak - sőt éppen annak - maga Isten a gazdája. A "nagy feladatoknak" sokszor mi vagyunk a megrendelői. De a kicsiny, szürke, terhes gondok - minden bizonnyal Istentől valók. Teljesítésük hasonló az imádsághoz, s minden körülmények között Isten szolgálatát jelenti. S az érte járó fizetség is éppoly észrevétlen és csendes, mint magának Istennek a jelenléte. Éppoly észrevétlen, de éppoly bizonyos is." (PILINSZKY JÁNOS: Szög és olaj)

Helyreigazítás kérése a Keresztyén Igazság
1993. évi tavaszi számához

Kérjük, hogy lapjuk legközelebbi számában közöljék a következő szöveget: (Dr. Harmati Béla kísérő levelében a "sajtótörvényre" hivatkozik. Kérésének eleget teszünk, annak ellenére, hogy egyházunk hivatalos lapjai ugyanannak a sajtótörvénynek megfelelően a mi "helyreigazításainknak" több ízben sem tettek eleget. Egyúttal közöljük a rehabilitációval kapcsolatban szerkesztőségünkhöz küldött megjegyzéseket és leveleket, azzal, hogy a kérdésre még ismét visszatérünk.)

Helyreigazítás

A Keresztyén Igazság 1993. évi tavaszi száma 43. lapján "Dokumentum, a Magyarországi Evangélikus Egyházban rehabilitált lelkészek és világi tisztségviselők "84" személyből álló névsora" címen megjelent közlemény indiszkréció útján került közlésre. A rehabilitálási eljárás nincs lezárva, a névsort nem szabad teljesnek, vagy véglegesnek tekinteni. Ebből esetleg elmaradhatnak nevek, illetve újabb nevek említésére is sor kerülhet. A bonyolult és körültekintő eljárást igénylő rehabilitálási folyamat hivatalos eredményét egyházunk annak lezárása után közzé fogja tenni. A hivatalos névsor megjelenéséig minden hasonló közlés érvénytelennek tekintendő.

Budapest, 1993. április 2.

Magyarországi Evangélikus Egyház

Dr. Harmati Béla
püspök-elnök

MEGJEGYZÉSEK Dr. HARMATI BÉLA PÜSPÖK-ELNÖK
"HELYREIGAZÍTÁS"-T KÉRŐ IRATÁHOZ

1. A Keresztyén Igazság 92/15. számának 39-40. oldalán id. Kende György 1992. augusztus 20-án kelt és dr. Harmati Béla püspök-elnökhöz címzett Nyílt levelét közli, melyben a "84 rehabilitált" nevének nyilvánosságra hozatalát kéri. A Nyílt levél hivatkozik az Evangélikus Élet 92/22. (május 31-i) számában megjelent hivatalos közleményre, melyben arról van szó, hogy "84" személy "az 1945-1989 közötti években különböző egyházpolitikai okokból sérelmet szenvedett" és ezért "az Országos Egyházi Bíróság (a továbbiakban: OEB) 1992. május 14-i végzése az egykori határozatokat ezennel semmisnek jelenti ki". A dokumentumot öt bírósági tag – dr. Fabiny Tibor, dr. Luthár Jenő, dr. Török Gábor, Szirmai Tibor és Kalácska Béla – aláírása hitelesíti. Id. Kende György Nyílt levelében aggodalmát fejezi ki a rehabilitációs eljárás "titkolózó bejelentése" miatt, s rámutat a nevek nyilvánosságra hozatalának elemi (jogi és erkölcsi) követelményére. A Nyílt levél utal arra is, hogy 1992. június 15-én kelt ajánlott levelében már feltárta a gondokat a hírt leközlő Evangélikus Élet Szerkesztősége, illetve dr. Harmati Béla püspök előtt. A Szerkesztőség reflexiója szerint csak szám jelölésével kapta a híryanagot, dr. Harmati Béla pedig minden válaszadás elől elzárkózott. Válasz azóta sincs. Hacsak az 1993. április 2-i "Helyreigazítás" nem tekinthető annak.

2. A Keresztyén Igazság 1993/17. számának 43-44. oldalán megjelent "Dokumentum" betű-, sorszámozás-, és jelhív formában közli annak a 96 egyházi személyiségnek nevét, kiknek rehabilitációjáról az 1992. november 20-i Országos Presbitérium és Közgyűlés értetült. Nem tesz említést arról, hogy a nevezett testületek megvitatták-e, vagy elfogadták-e a betérjesztést. Nem kérdezi meg, hogy az OEB 84 személlyel kapcsolatos rehabilitáló végzése hogyan bővíthetett 96-ra; vagy, hogy mit jelentenek a 97-100. sorszámok után következő üres helyek; vagy, hogy milyen kritériumok érvényesültek az OEB "joghátrányt" megállapító végzésének meghozatalában. A Keresztyén Igazság csupán egy olyan dokumentumot tett közzé, amely döntéshozó testületek elé került. A "Helyreigazítás" ezt a tényt még csak nem is vitatja. Nem állítja, hogy a leközlött névsor hamis vagy pontatlan. Semmit sem mond arról, hogy mit kellene "helyreigazítani". Így a sajtótörvényre(!) is hivatkozó kíséreléssel egy olyan közleménnyel kapcsolatban igényel "helyreigazítást", melynek tartalmát illetően semmi kivetni valót nem tud felhozni indokként.

3. A "Helyreigazítás" kinyilatkoztatásai sorában első helyen szerepel, hogy "a közlemény indiszkréció útján került közlésre." Az Olvasónak tehát tudnia kell, hogy a "84", illetve "96", illetve "?" egyházi személy rehabilitálása "diszkrét folyamat", melyről sem Egyházunk közvéleménye, de még maguk az érintettek(!), illetve a már elhunytak közvetlen hozzátartozói sem vehetnek tudomást. A fluktuáló számjelöléssel nyilvánosságra hozott DEB-döntésnek csupán az a szerepe, hogy a rehabilitálás körül (is) kifejtett lázas reformtevékenységet dokumentálja. Semmi több és semmi egyéb.

4. A "Helyreigazítás" megállapítja, hogy "a rehabilitálás nincs lezárva, a névsort nem szabad(!) teljesnek, vagy véglegesnek tekinteni." A dokumentumban utalás sincs arra, hogy a névsort akár a Keresztyén Igazság szerkesztősége, akár bárki más "véglegesnek, vagy teljesnek" tekintené. Tudomásul szolgál viszont, hogy a rehabilitáló buzgalom folytatódni fog.

5. A "Helyreigazítás" megállapítja, hogy a névsort azért tilos(!) véglegesnek tekinteni, mivel "ebből esetleg elmaradhatnak nevek". Egyházunk közvéleménye az Evangélikus Élet hivatkozott számában arról értesült, hogy az OEB jogerős végzést hozott "84" (illetve "96", illetve "?") rehabilitálandó egyházi személyt illetően. A "Magyarországi Evangélikus Egyház", illetve a nevében nyilatkozó "dr. Harmati Béla püspök-elnök" ezt a jogerős végzést, valamint az Országos Presbitérium és az Országos Közgyűlés határozatait kérdőjelezi meg, sőt minősíti "érvénytelennek", kinyilvánítva ezzel azt, hogy mennyire veszi komolyan e testületek határozatait, döntését, munkáját. Ezt a megállapítást csak a legmélyebb döbbenettel lehet tudomásul venni. Olvasóink figyelmébe ajánljuk a "Helyreigazítás" két utolsó mondatának gondos tanulmányozását.

6. A Keresztyén Igazság szerkesztősége egyetért a nyilatkozattevővel abban, hogy "helyreigazításra" szükség volna. A nyilatkozat címzését azonban alapvetően tévesnek tartja.

7. A Keresztyén Igazság szerkesztősége megnyugodva állapítja meg végül, hogy egyházunk Vezetősége tiltja ugyan a Keresztyén Igazság terjesztését evangélikus gyülekezeteinkben, a lapot viszont olvassa.

id. Magassy Sándor

HÉTPECSÉTES TITOK A REHABILITÁLTAK NÉVSORA?

Dr. Harmati Béla püspök megkereste a Keresztyén Igazság szerkesztőségét helyreigazító nyilatkozat közzététele iránt, mert a folyóirat 1993. évi tavaszi száma 43. lapján "Dokumentum a Magyarországi Evangélikus Egyházban rehabilitált lelkészek és világi tisztségviselők "84" személyből álló névsora" címen megjelent közlemény indiszkréció útján került közlésre. A rehabilitálási eljárás nincs lezárva, a névsort nem szabad teljesnek, vagy véglegesnek tekinteni.

Dr. Frenkl Róbert országos felügyelő az Evangélikus Élet 1993. május 2-i számában írt cikkében viszont azt írja: "csak a döntés ténye került nyilvánosságra, bár természetesen a nevek sem jelentettek titkot, egyházkerületi közgyűlésen elő kerültek". (Rehabilitáció)

Könnyen kitérheténk a püspök kérelmének teljesítése elől azon az alapon, hogy a hivatalára nézve idősebb püspök csak lelki ügyekben képviseli egyedül a magyarországi evangélikus egyházat, minden más ügyben csak elnöktársával együtt; mégsem tesszük ezt, hadd lássa az olvasó, mennyire képtelenség az indiszkrécióra hivatkozás.

Aligha lehet indiszkrécióra hivatkozni akkor, amikor a szóbanforgó névsort a kerületi és egyéb gyűléseken osztogatják, a világi sajtó is cikkezett erről, bár csak kiragadott neveket említve és semmi olyan jelzés nem volt a terjesztett példányokon, hogy "top secret", vagy legalább, hogy "tervezet". Amikor egy évvel ezelőtt az Evangélikus Élet a 84 személy rehabilitálásáról tudósított, ezzel felcsigázta az érdeklődést. Mivel a rehabilitáltak névsora akkor nem került nyilvánosságra, id. Kende György és tudtunkkal mások is, kérdést intéztek a püspökhöz a névsor iránt, választ azonban nem kaptak.

A rehabilitálás ügye lassan az egyház szegyenkövévé válik. Múltatlan az egyházhoz, hogy három év nem volt elegendő a rehabilitálások ügyének rendezéséhez, holott azoknak az ügyét, akit a pártállami időkben meghurcoltak, mindent megelőzve kellett volna lezárni. Sokan ezt úgy értékelik, hogy az egyház vezetősége még mindig nem kész a múlt törvénytelenégeinek a felszámolására.

Legalábbis erre mutat Ordass Lajos rehabilitációs ügye is, amely egyértelmű elintézését máig sem nyert. Igaz ugyan, hogy 1991 karácsonyát megelőzően az egyház három vezető személyisége felkereste Ordass Lajos özvegyét és átadtak a rehabilitálásra utaló levelet, amely azonban nem tartalmazta a hivatkozott déli kerületi és országos presbiteri határozatokat. Ez utóbbinak a létezése egyébként kétséges, mert Anderssen svéd lelkész számára sem volt hozzáférhető, a déli kerületi határozat pedig Ordass püspök szolgálatának folyamatosságára utalt csupán. Mindez forma szerint aligha értékelhető teljes értékű rehabilitációként.

Feltehetőleg az arra illetékesnek tekinthető szervek is kétségek között vannak, hogy milyen jogszabály alapján bonyolítsák a rehabilitációt.

Az 1966-ik évi Egyházi Törvények ugyanis – a modern jogrendszerektől eltérően – nem ismerik a rehabilitáció intézményét, feltehetőleg azért, mert a pártállami egyházvezetés csalatkozhatatlannak tartotta magát, és eleve kizárta álláspontja felülvizsgálatának lehetőségét.

A rehabilitálás eljárásánál így minden valószínűség szerint az Egyházegyetem Tanácsa által 1956. október 8-ai, illetve december 11-ai ülésen elfogadott "Elvi határozat az egyházi rehabilitációs eljárásról" – melyet Ordass Lajos rehabilitációjával kapcsolatban hoztak, – lehet irányadó, amennyiben ez még ma is hatályban van.

Ez a jogszabály törvénysértés, vagy erkölcsi vagy anyagi károsodást előidéző jogsérelem esetén teszi lehetővé a rehabilitációs eljárás lefolytatását. Az eljárást fontos egyházi közérdekből az Egyházegyetem Tanácsa (Országos Presbitérium) rendeli el, s abban az esetben, ha az ügyben előzetesen egyházi fegyelmi eljárás volt folyamatban, az Egyetemes Törvényszék teljes ülése folytatja le. Minden más esetben az Egyházegyetem Tanácsa hatáskörébe tartozik a rehabilitáció elbírálása, s annak véghatározata ellen az érdekeltek az Egyházegyetem Közgyűléséhez fellebbezhetnek 15 napon belül. A fontos egyházi közérdek fennforgását discretiónális alapon állapítják meg.

Az egyházi közvélemény mostanáig abban a hiszemben volt, hogy a rehabilitációs eljárások már lezajlottak. Frenkl Róbert most megjelent "Rehabilitáció" c. cikkéből arra lehet következtetni, amikor ezt a kérdést az Országos Presbitérium elé kívánja vinni, hogy nem így történt. Erre utal az a kijelentése is, hogy nem névsorra, hanem egyedi döntésekre van szükség. Nem lehet egy kalap alá venni különböző súlyú ügyeket és kimondani a rehabilitációt. Ez rosszabb, mintha semmisen történe. Milyen rehabilitáció az, amikor az érintett személyt, vagy jogutódját nem is értesítik?

Az ilyen ügyintézésből elege van az egyház népének, ez nem az egyház megújulását szolgálja, hanem az egyház szegényére válik.

Dr. Boleratzky Lóránd

Budapest, 1993. április 24.

A Magyarországi Evangélikus Egyház
Országos Bíróságának

B u d a p e s t

Tisztelt Országos Bíróság!

1992. november 24-én, az Északi Evangélikus Egyházkerület Presbitériumának ülésén szereztem először tudomást arról, hogy az Országos Bíróság 84 (majd 96) lelkészt, illetve világi tisztségviselőt rehabilitált, s ebben a névsorban — édesapámmal és Péter fivéremmel együtt én is szerepelek. A nevezett presbiteri ülésen szóban tiltakoztam a határozat ellen. Tiltakozásom — úgy látszik — nem jutott el az Országos Bírósághoz, mert a névsor változatlanul elhangzott az Országos Közgyűlésen is.

Tekintettel arra, hogy az Országos Bíróság határozatáról írásbeli értesítést nem kaptam, viszont a névsor már nyomtatásban is megjelent a Keresztyén Igazságban (Új folyam, 17. szám, 43. lp.), tiltakozásomat most kénytelen vagyok megismételni: az Országos Bíróság döntését nem fogadom el. Indoklásul a következőket hozom fel:

1. A rehabilitálást sem a magam számára, sem édesapámmal kapcsolatban nem kértem, családom sem kérte.

2. A rehabilitálással kapcsolatban az Országos Bíróság nem keresett meg, nem hallgatott ki.

3. Édesapánkat jogerős ítélet nélkül kitiltották az általa létrehozott Mandák Otthonból, kizárták az Ótestamentumi Bibliafordító Bizottságból, lemondatták a Déli Egyházkerület püspökhelyettesi tisztségéből... Felfüggesztése idején másnak kellett átengednie gyermekei konfirmálását. Mindennek elhordozására Urunktól elegendő erőt kapott. Mit változtat e tényeken egy — halála után 30 évvel később született rehabilitálás?!

4. A rehabilitálás jelenlegi eljárását kifejezetten komolytalannak érzem. Az Országos Bíróság ülésén — a rendelkezésére álló idő rövidsége miatt — mindössze azzal törődhetett, hogy magát a névsort összeállítsa (az is időközben vagy talán még utána is gyarapodhatott 84-ről 95-re majd 96-ra), de az ügyek elővételére, kivizsgálására nem is gondolhatott. Vagy talán szükség sem volt a vizsgálatra, hiszen az ítélet előre készen volt: bárkit, bármiért ítélték is el, bárkit bármilyen méltánytalanság ért is, rehabilitálni kellett?!

5. Sokan vannak a felsoroltak között, akikkel egy névsorban szerepelni nagy megtiszteltetés. Akadnak azonban olyanok is, akikkel kapcsolatban — enyhén szólva — furcsa eseteket őriz az egyházi emlékezet.

6. Végül: Ha elfogadnám a rehabilitálást, önmagammal és múltammal kerülnék ellentétbe. Lehetséges, hogy emberek rosszszat gondoltak felőlem, mellőztek, kedvezményektől vagy tanulmányutaktól elütöttek, de az Úristen mindezeket jóra fordította. Hűsz esztendő baranyai szórványszolgálatomat – Isten kegyelméből – soha sem éreztem sem átmenetinek, sem büntetésnek. Boldog családi körben, kis gyülekezetek népének szeretetében éltünk megelégedéssel. Isten kegyelmének köszönhetem azt is, hogy a fentiek miatt senkire nem haragszom, sem élőkkel sem elhunytakkal kapcsolatban tüskét nem hordozok.

Mindezen okok alapján nyomatékosan kérem az Országos Bíró-ságot, hogy Édesapám és magam nevét törölje a rehabilitáltak listájából. Más szóval: határozatuk ellen fellebbezéssel élek.

Zászkaliczky Pál
lelkész, otthonigazgató

Pécs, 1993. évi április hó 25.

Kedves Pista!

Mint a Ker. Igazság főszerkesztőjéhez írom soraimat. Megdöbbenve olvastam a 17. szám "Dokumentum" rovatában a "rehabilitált lelkészek és világi tisztségviselők" 84 személyből álló listáját, köztük nevemet is. Ennek a titokzatos, de számomra taszító regiszternek közlése ellenmondást jelent a korábban ugyanebben a folyóiratban megjelentetett Kendeh-féle levélváltással, ill. annak tiszteletreméltó és meggyőző érveivel.*

Tudjátok-e, hogy a lista közlése – kommentálás nélkül! – minden olvasóban azt a benyomást alakítja ki, hogy ezzel valamiképpen mégis egyetértetek. Különben legalább néhány sort hozzáfűztetek volna a közölt névsorhoz. Szíveskedjél figyelembe venni szempontjaimat:

Néhány személytől eltekintve, ragyogó névsor, büszkén vállalhatja mindenki, ha köztük neve szerepel. Önmagában én is így érzek. De tiltakozom a névsor összeállításának eszmei célja és gyakorlati kivitele ellen. Ki rendelte el? Ki szedte össze élő és halott emberek neveit és fűzte őket egy csokorba? Számomra elképzelhetetlen, hogy a névsorban még élők kérték volna akár a "rehabilitációjukat" akár a díszes listán való megörökítésüket!!... akkor pedig kinek válik "dicsőségére" ez a névsor? kit igazol?, illetve "cui prodest?" nekem semmiképpen, s ezért tiltakozom!

Továbbá nem ártana a történeti tényeket számon tartanotok, mert csak felibe-harmadába gyakoroljátok. Különben tudnátok, hogy 1989. év végén tartott déli egyh. ker. gyűlésen a Bp. Deák téri templomban számomra az utolsó közegyházi jelenléten! — az elnöklő püspök beszéde után váratlanul szót kértem, kaptam és spontán kényszer hatására kb. a következőket mondtam: ebben a templomban jelenleg a résztvevőket szemlélve ki kell jelentenem, hogy nekem lenne egyedül jogom rehabilitációt kérnem, köztetek senkit nem űztek ki az egyházi szolgálatból ref. püspök követelésére megalkuvó Dezséry-Vető püspökök úgy, hogy márcól-holnapra 6 gyerekekkel, kidobva szolgálati, Vetőtől örökölt gyönyörű lakásából és kitelepítve a "Rác-udvar"-ba, koldusok-kurvák-aszociális elemek közé, kegyelemből építőiparba segédmunkásként felvéve 10-10 órán át cementzsákpapíron térdelve aljzatbetont csömöszöltem, 4-5 köbmétert feldolgozva éhbéért stb. stb. ki tudta akkor azt, hogy őszre kivirágzik népünk forradalma és engem a megszeppent püspökök szept. 30-án — az utolsó "jogérvényes" napon!!! — visszahívtak tökéletes igazolással stb. mégis eszembe se jutott a fordulat(?) után kérnem a jóvátételt vagy bármi rehabilitációt, sem egyházi, sem állami köröktől. Pusztán azért, amit most ebben a templomban nyomatékosan hangsúlyozok: a rehabilitáció nem keresztény fogalom, hanem tipikusan szekuláris, politikai kifejezés rendszerváltások idején gyakorolva... szerintem — s itt megereztettem hangomat! — ha bárki az egyházban szenved, mert ostoba volt, lusta volt, megszegte az írott és íratlan erkölcsi törvényeket stb. stb., akkor méltó a sorsára, lássa be vétkét, tartson bünbánatot s ha kegyelmet kap, kezdjen alázatosan és szerényen új életet, de semmiféle rehabilitációról szó sem lehet pusztán azért mert változott a kormány vagy az államforma stb. — Ha pedig valaki az egyházban vétlenül, gonosz emberek gyűlölködése etc. miatt szenvedett hátrányt, anyagi veszteséget, akár börtönt vagy talán még halált is... az tartsa ezt Isten drága ajándékának, hogy méltatta őt erre a "szent" s ezért nagyon is gyümölcsöző szenvedésre, felvehetett egy kis szálkát naponta az Ő keresztjéből. Az ilyen embernek eszébe se jut, hogy fordulat után joga van bármiféle kárpótlásra, legyen az előléptetés, dekorálás, tiszteletbeli tudományos honoratio vagy még hozzá marék pénz... felszólalásomat azzal fejeztem be: óva intem a kerületi közgyűlést, hogy világi útra lépjen ebben az ügyben, nehogy érdemtelenek előre rukkoljanak az egyszerű, "szenvadó" kereszténynek belső örömét elvegyék...

Gondolom, hogy az én esetemben ismerős számokra is az a kiváltó ok ami miatt annak idején belekóstoltam az Úrért való szenvedésbe egy kicsit. Elszomorít és valami nagyon széptől és kedvestől megfoszt engem nevemnek ilyen regiszterben való szerepeltetése. Azt hiszem, hogy nem vagyok egyedül véleményemmel.

DOKUMENTUMOK

Tehát: a KERESZTYÉN IGAZSÁG legközelebbi, nyári száma valamiféle formában tegye jóvá azt a félreérthető, a folyóirat szellemiségével nem összhangzó eljárását. Ha senki sem csatlakozna, akkor kizárólag a magam nevében kérem az alábbiak közlését:

Soha nem kértem rehabilitációt sem állami, sem egyházi fórumtól. Sorsomnak egyik nehéz szakaszára úgy tekintek vissza naponta, mint drága ajándéokra. Többet kaptam és tanultam, mint amennyit elvettek tőlem és csak 1956 ősze adott vissza. Nem helyeslem magam részéről "rehabilitált" lelkészek és világi tisztségviselők "névsorának" készítését és sajtóban való megjelentetését. A nekünk adott kegyelem alapján Urunk követésében bármiféle szenvedés és "kereszt" vállalása nem sajnálatos esemény, korrigálandó sorshelyzet, hanem kitüntetés, amit érdemtelenül kaptam Jézustól és amiért hálás vagyok örökké.

Szeretettel köszönt és ölel
(Balikó) Zoltán

Keresztyén Igazság Szerkesztősége
Budapest

Tisztelt Szerkesztőség!

A Keresztyén Igazság 1993. tavaszi, 17. számában első ízben jelent meg az a rehabilitációs névsor, amelyet az Országos Presbitérium, illetve 1992. május 14-én az Országos Egyházi Bíróság állított össze.* Miután ebben a névsorban nevem is szerepel és ez a közléssel nyilvánosságot kapott, kénytelen vagyok ehhez ugyanítt hozzászólni. Ezt a véleményemet a Déli Evangélikus Egyházkerület presbitériumának 1992. november 20-án tartott ülésén mondtam el, ahol a névsort először láttam:

1. A rehabilitációt nem kértem, meglepetés számomra. Célzás történt rá, értesítést nem kaptam. Így nem volt alkalmam véleményemet korábban elmondani, mielőtt a lista nyilvánosságra került.

2. Érzem a rehabilitáció szándéka mögött a szeretetet és a megbecsülést is, és ezt nem szeretném megsérteni. Ugyanakkor nem értem helyemet a listán, mert nem azonos a múltam olyanokkal, miht többek között Ordass Lajos, Sólyom Jenő vagy Keken

DOKUMENTUMOK

András, akik másokkal együtt nálam nagyságrendekkel több hátrányt szenvedtek, börtönt, kitelepítést is. Ez a lista egybe-
mos. Egyenrangúvá tesz azokkal, akikre felnézek. Szégyellném,
ha ez így maradna.

3. Nem folyt ellenem bírósági eljárás. Így nincs olyan bünte-
tett előletem, amelyhez fűződő jogkövetkezmények alól engem
bíróságnak kellene mentesíteni. Sok hátrány ért, de Istennek
hálás vagyok azért az életútért, amelyen végigvezetett. Ha
elfogadnám ezt a rehabilitálást, akkor megcáfolnám az Istennek
mondott hála szavát.

4. Nem tartom elfogadhatónak az egységesítést magyarázat és
indoklás nélkül sem. Ez így nem is igaz. Olyan nevek is szere-
pelnek a listán, amelyek jogosságát cáfolni tudnám. A lefoly-
tatott bírósági ügyekben csak személyre lebontva lehet vizsgá-
latot indítani és dönteni. Javasolom, hogy ez a nagyon esetle-
ges lista ne kerüljön a délutáni egyházkerületi közgyűlés elé.
Ha ez mégis megtörténik, kérem nevem törlését a listáról.

Ezeket a megjegyzéseimet az egyházkerületi presbiteri ülés
jegyzőkönyve is őrzi. Mindehhez csak annyit fűzök, hogy az
egyházkerületi presbitérium és a közgyűlés a kérést tudomásul
vette. Miután azonban a résztvevők között a lista nevemmel már
kiosztásra került, végrehajtása nem történhetett meg.

Budapest, 1993. április 25.

Zászkaliczky Péter

Sopron, 1993. május 3.

Kedves Gyurka Bátyám!

Megkaptam a rehabilitációról szóló írást. Egyetértek vele.
Frenkl Róbert cikkének azt a passzusát találom a legelfogad-
hatatlanabbnak, hogy a rehabilitációra kérés alapján kerülhet
sor.

1. A vétkeket meg kell nevezni, a sérelmeket szenvedettekől
bocsánatot kell kérni! Majd eldönti az utóbbi, hogy elfogad-
ja-e azt. A sérelmet szenvedettek szerepe nem kérelmezés,
hanem a döntés, hogy ti. elfogadják-e rehabilitációjukat! Azt
is rehabilitálni kell, aki azt nem igényli és azt is, aki azt
nem fogadja el!

2. Frenkl elképzelése alapján úgy fest a dolog, mintha a jelenlegi egyházvezetés egy semleges fórum volna, aki hivatva van ennek a kérdésnek a tisztázására. Oda kell járulnunk! (?) Én ezt kétlem. Erősen kétségbe vonom. Sőt: azt tartom, hogy a jelenlegi vezetés kisebb-nagyobb mértékben benne volt a tegnapi bűneiben, vagy legalábbis egyetért ma is azokkal, akik a tegnapi "hősei" voltak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az a tény, hogy ezt a rehabilitációs dolgot továbbra sem tűzik napirendre. Érdemben és komolyan nem foglalkoznak vele, hiszen önmaguk fölött kellene ítéletet mondani, illetve azok fölött, akikkel ma is egyetértenek, töretlenül követve őket a hibás úton. Egyházunk legnagyobb bűnének jelenleg azt tartom, hogy semmit sem változtatott azon a gyakorlaton, amely nyomán tegnapi az ismert és sajnálatos események bekövetkeztek. Bűnük nagyobb a tegnapiakénál, mert azok parancsra és bizonyos kényszer alatt cselekedtek. A maiak azonban minden kényszer nélkül működtetik tovább a jól bevált receptet, igazságtalanul, szeretetlenül, bünt bűnre halmozva.

Súlyos szavak, de ez a véleményem!

(Weltler) Sándor

* A közléssel, illetve "előszőr"-i közléssel kapcsolatban megjegyezzük, hogy a névsort nem a Keresztyén Igazság hozta először nyilvánosságra, hanem a Bernhardt Béla szerkesztésében Amerikában megjelenő "Erős Vár" folyóirat. Az ő tájékoztatást kérő levelére, mivel hivatalos fórumtól és személytől felvilágosítást nem kaptunk, mi is nyilvánosságra hoztuk a névsort. Célunk az volt, hogy a benne szereplők, vagy a névsorral kapcsolatban kérdések elé állítottak megnyilatkozásai-iból hiteles képet kapjunk és adhassunk az egész eljárásról.

EMLEKEZÜNK

IN MEMORIAM Dr. KOMJÁTHY MIKLÓS

1993. április 6-án, 84 éves korában elhunyt dr. Komjáthy Miklós. Hamvasztás utáni temetése április 22-én volt a Farkasréti temetőben nagy részvétellel. Az örök élet ígését a Zsidókhöz írt levél 13,8. verse alapján Ittész Gábor győri lelkész hirdette, a közülünk távozótól munkatársai a szeretet melegségével búcsúztak, munkásságát nagyra értékelve.

Dr. Komjáthy Miklós 1909. május 13-án született Kaposvárott. Édesapja, dr. Komjáthy (Kring) Jenő kir. ügyész, majd 1927-ben Budapestre kerülvén táblabíró, később táblai tanácselnök volt. Édesanyja Ittész Etelka. 1950. szeptember 16-án kötött házasságot dr. Domonkos Katalin gimn. tanárral, aki később az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetőjévé lett. 1951-ben született Etelka leánya hatnapos korában meghalt. 1952-ben született Miklós fia az MTA Számítástechnikai Kutató Intézet jogi osztályának vezetője.

Eredeti családi nevüket (Kring) 1942-ben egyik dédanyja, Komjáthy Éva nevére kívánták változtatni, de a név védett lévén, a Belügyminisztérium nem járult hozzá, ezért a névváltoztatásra csak 1945-ben került sor.

Elemi és középiskolai tanulmányait szülővárosában végezte. Ott is érettségizett 1927-ben, jeles eredménnyel. A középiskolai tanulmányi versenyen második helyezést nyert. A budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen 1932-ben magyar művelődéstörténelemből, középkori egyetemes történelemből és oklevéltanból summa cum laude bölcsészettudományi doktorátust, történelemből és latinból pedig kitűnő eredménnyel középiskolai tanári oklevelet szerzett. Hivatali pályáját Domanovszky Sándor professzor mellett kezdte egyetemi díjtalan gyakornok, majd fizetéstelen tanársegéd, ill. adjunktusként. Fizetéstelen alkalmaztatása mellett 1935-1942-ig a Budapest Deák-téri Evangélikus Leánygimnázium, 1942-1949-ig a Teleki Pál (1948-tól Keletheurópai) Tudományos Intézet tanára volt. Onnan az Országos Könyvtári Központba került, majd 1950-ben az Országos Levéltári Központba helyezték át. 1952-től nyugalmabavonulásáig ott dolgozott, mint a Középkori gyűjtemény őre, majd mint a Forrástudományi Kabinet vezetője, főlevéltárosi beosztásban. A tudományegyetem bölcsészeti kara 1941 őszén a középkori magyar társadalom és gazdaságtörténelem magántanárává habilitálta. 1966 óta az Eötvös Lőránd Tudományegyetem Jogi Karán megbízott előadóként a jogtörténelem segédtudományaiból tartott speciálkollégiumot, s jogtörténelmi szemináriumot vezetett. 1975-ben c. egyetemi docens lett.

Diákkora óta történésznek készült, s célkitűzéséhez mindvégig hű maradt. Tudományos munkássága középpontjában kezdetben a magyar társadalom történetének kutatása állt. Első munkájában a kun és jász társadalom osztályokra bomlását mutatta

ki (1932). Vizsgálta a magyar jobbágyság szabad költözés-jogát, különös tekintettel a középkor nagy népességapasztó járványaira (1936). A feudáliskori magyar államhatár történetéről is több dolgozatot írt (1934, 1938, 1942). A Magyar művelődéstörténelem 1. kötetében az Árpád- és Anjou-kori magyar gazdasági élet történetét foglalta össze. Tata történetének kutatása során egy valaha jelentős iparosréteg, a csapó mesterek életének (1937), a községi közigazgatás története néhány kérdésének (1938), s a magyar falu első századainak történetéhez (1947) hozott új adatokat és szempontokat. Foglalkozott történetelméleti (Az állam Tacitus történetiszemléletében, 1936), pedagógiai (történetdidaktikai stb....) kérdésekkel is. A magyar gazdaság- és társadalomtörténelem utolsó negyed századáról írt tanulmányát 1937-ben egy lengyel szakfolyóirat közölte.

Az Országos Levéltárba kerülvén, figyelme a történeti segéd- (forrás-) tudományok felé fordult. A tihanyi apátság alapításának 900., Hunyadi János halálának 500., a bresztli-tovszki béketárgyalások 40. évfordulója alkalmából írt cikkeiben a diplomatikai és irattani kérdéseket igyekezett társadalomtörténeti szempontból vizsgálni. Többévi bécsi levéltári kutatásai eredményeként 1966-ban az Akadémiai Kiadónál jelent meg "Protokolle des Gemeinsamen Ministerrates 1914-1918" c. forráskiadványa. Egyidejűleg néhány forrástudományi (1965-1967) és levéltárismeretű cikket publikált (1968). Az 1945-ben kiadott középiskolai tankönyvben a koraközépkori részt írta. Ismeretterjesztő előadásokat tartott a TIT-ben (Budapestben és vidéken), a Rádióban, Televízióban, továbbképző előadásokat tartott középiskolai tanárok számára. Rendszeresen írt ismeretterjesztő cikkeket az Élet és Tudományba, a Természet és Társadalomba stb.

Sokszor volt hivatalos kiküldetésben, főleg hungarica kutatásra, középkori oklevelek felkutatására: Svájcban, Párizsban, Romániában, Olaszországban, Bécsben, Pozsonyban, Prágában, Belgrádban stb.

1956. november 3-án egyhangúlag a Forradalmi Bizottság elnökévé választották, 1956. decemberétől két ízben is az Országos Levéltár Szakszervezeti Bizottságának elnökévé.

1968-ban a Munka Érdemrend ezüst-, 1977-ben pedig aranyfokozata kitüntetésben részesült. 1983-ban Somogy megye Alkotói Díját kapta munkásságáért.

Dr. Komjáthy Miklós hűségesen őrizte a nemzedékeken keresztül tartó egyházszeretettel és szolgálatot.

Ordass Lajos püspök a váci fegyház magánzárkájában órarend szerint osztotta be idejét. Napi elmélkedéseinek egyik pontja volt: "Akikkel az úton találkoztam." Az édesapáról, dr. Komjáthy Jenőről, akivel négy esztendeig, mint kelenföldi felügyelővel, további három évig, mint a bányai egyházkerület világi főjegyzőjével munkálkodott együtt, többek között ezt

EMLEKEZÜNK

írja: "Megnyerő volt az a meleg ragaszkodás, amellyel Somogy megyei papi otthonáról beszélt. Nem csupán szóból állt ez. Kegyelettel őrizgette atyja kézírásban kidolgozott prédikációit. Jó sok volt belőlük. Nemcsak őrizte, hanem olvasgatta is őket. Többször megtörtént, hogy egy-egy igehirdetésem után elhozta édesatyja írását azzal, hogy ezt az igét atyja így dolgozta föl. Áldott papi otthon, amely ilyen hitet tudott utóvalól adni!"

Ezt adta utóvalól ifjabb fiának, dr. Komjáthy Jenő adjunktus, tanácsi felülvizsgáló főorvosnak, a kelenföldi gyülekezet presbiterének. Ő id. Kendeh Györggyel együtt az Evangélikus Világszövetséghez gyógyszersegélyért folyamodók kérelmeit vizsgálta felül, s 1984 végéig 26.500 receptet intéztek el.

Ezt a hitet és egyházszertetet kapta utóvalól az idősebb fiú is, dr. Komjáthy Miklós, a Kelenföldi egyház másodfelügyelője, az Ordass Lajos Baráti Kör tiszteletbeli tagja. Gyülekezeti alkalmakon és a Baráti Kör tagjaként számos előadással szolgált. Életére, szolgálatára visszatekintve, a Példabeszédek könyve 10. rész 7. verse szólal meg bennünk: "Az igaznak az emlékezete áldott."

Botta István

A Keresztyén Igazság 1993. tavaszi számában Nagy Miklós levelet intézett a Magyarhoni Evangélikus Egyház Elnökségéhez és Gyülekezeteihez a LUTHER OTTHON sürgős visszaállítás ügyében. Az "Alulírottak" nevét nem közöltük. Ezt a hiányt most pótoljuk:

Adamis Géza	Dr. Karádi István	Dr. Rásó Marót
Dr. Balogh György	Dr. Káldosy Rudolf	Dr. Rohály Tibor
Dr. Baltás Pál	Dr. Kisfaludy Sándor	Sass Jenő
Dr. Bergh István	Láng Miklós	Sass Lóránd
Dubai Bálint	Dr. Liptai Béla	Schneller István
Dr. Galli Aladár	Maczák György	Dr. Susánszky János
Gryllus Vilmos	Dr. Miklós Miklós	Dr. G. Szabó Antal
Dr. Hárs Ernő	Nagy Miklós	Dr. G. Szabó István
Dr. Hrabovszky Mihály	Dr. Nagy Sándor	Szekeres Gábor
Hursán Pál	Nyárády Elemér	Dr. Tábori György
Dr. Jeszenszky István	Obetko Dezső	Dr. Ujággh Zsolt
		Dr. Vidonyi Miklós

SCHOLZ LÁSZLÓ

HELYTÁLLÁS - MEGBECSÜLÉS

(Elhangzott 1993. május 9-én a Kelenföldi Evangélikus Gyülekezet templomának bejáratánál elhelyezett emléktábla felavatásán, Ordass Lajos püspök emlékezetére.)

Emlékezésre és tiszteletadásra egybegyűlt hívek!
Szeretett Testvérek!

Nem ez az első emléktábla Ordass Lajos püspök emlékezetére, melyet ma a kelenföldi evangélikus templom bejáratánál ünnepelesen elhelyezünk. Az északeurópai evangélikusság, különösképpen a norvég evangélikus egyház, mely évtizedekkel ezelőtt hitvalló küzdelmet vívott, de éppen így az Egyesült Államok evangélikussága Ordass Lajos püspökünket már életében megbecsülésével övezte. Mi magyarok másfél évtizeddel halála után helyezzük el emléktábláinkat. Ezeknek sorában, magától értetődően, a Kelenföldi Gyülekezet sem maradhat ki. Ordass Lajos 1941-45 között itt hirdette az igét, pásztorolta a reá bízott nyáját és innen hivatott el a püspöki székre.

A díszes püspöki szék azonban néhány év múltán izzani kezdett alatta. Nemet mert mondani ugyanis arra a külső erőszakra, mely az egyházat szabadságától igyekezett megfosztani. 1948-ban koncepció s per áldozataként börtönbe kerül. De tiszteiről nem mond le s vele egyháza szabadságáról. 1956-ban rehabilitálják, de láthatóan nem bocsátják meg múltját. Húsz hónapi áldott szolgálat után, melyről hiteles tanúságot tesz tavalay megjelent igehirdetéskötete "Jó hír a szenvedőknek", ismét félreállítják jogtalanul. Még két évtizedig él csendes munkában és imádságban s némán hordozza a Krisztusáért viselt keresztet.

Kérdéshetjük, mindez is elégséges-e ahhoz, hogy emléktáblát állítsunk tiszteletére? Helytállása (ennél találób szót nem találok életútjának jellemzésére), akkor szinte páratlan volt a maga nemében. Tudvalév persze, hogy mások is sokan helytálltak a maguk helyén, szenvedtek hitükért testi, lelki megpróbáltatásuk során. Mégis Ordass Lajos helye kitüntetett hely volt. Ő akkor az élen állt. Vállára az egyházért való felelősség kimondhatatlan súlya nehezedett.

Nem kívánok túlzásba esni. Ezért hasonlathoz folyamodván nem mutatok hegycsúcsra. Egy kis ország kicsiny egyháza vagyunk, melynek Ordass Lajos öréül állítottott. Annyt azonban a valóságnak megfelelően állíthatunk, hogy dombtetőn állt őrt, mégpedig testi fegyverek nélkül, nyilvánvalóan kitéve az ellenség nyilzaporának. És ő nem vonult fedezékbe. Helytállt

EMLEKEZÜNK

a viharban. Helyettünk is. Lehetséges, hogy a táblán följegyzett Ordass-névben láthatatlanul sok más név is ott rejtőzik, de semmiképpen sem méltatlan, hogy most itt az ő neve olvasható le róla.

Megvallom, szeretnék bibliai alapot keresni az emléktábla leleplezése alkalmából. Számunkra, a reformáció hívei számára napnál világosabb, hogy minden dicsőség egyedül Istené a Jézus Krisztus által. Pál apostol írja Korintusba: "senki se dicsekedjék emberekkel" (I. Kor. 3,21.) Ámde ugyanó inti a filipibelieket kedves fiára Timóteusra és a kevésbé ismert Epafrodituszra mutatva: "az ilyeneket megbecsüljétek" (Fil. 2,29.) Az előbbiről tanúsítja, hogy fogságában nincs vele hasonló lelkületű, ki igazán szívében viseli a gyülekezet ügyét, ki nem a maga hasznát keresi, hanem a Krisztusét. Az utóbbiról pedig, ki küldetésében járva súlyosan megbetegedett, azt állítja, hogy Krisztus dolgaért jutott majdnem halálra, kockára téve még az életét is. Rájuk mutatva mondja: az ilyeneket megbecsüljétek!

Tud az apostol olyanokról is s levelei egyikében-másikában név szerint is megnevezi őket, akik cserben hagyták őt, a világhoz ragaszkodtak, a veszedelmek idején gyáván meghátráltak. Nem mindegy tehát, hogy valaki hogyan viselkedik a Krisztus gyülekezetében. Kiváltképpen nem mindegy, ha valaki az élen áll. Aki valóban helytáll, illik megbecsülni.

Ne mondjuk, hogy az ilyen helytállás pusztán természeti adottság. Isten szent Lelke ad erőt a vívódó léleknek önmaga legyőzésére. Pál apostol Timóteusnak írt második, testamentum-szerű levelében írja: "Nem félelemnek lelkét adott nekünk az Isten, hanem erőnek és szeretetnek és józanságnak lelkét." (II. Tim. 1,7.) A Lélek győzi le a félelmet, gyáva csüggedést, ad erőt, hogy mások iránt való szeretetből az életét is merje kockára tenni a tanítvány: s a Lélek segít józanságra, higadtságára, mely fölismeri a valóságos helyzetet, megvilágosít afelől, hogy éppen neki most mit kell tennie önuralmat tanúsítva, önnön magát megtagadva, engedelmes helytállással.

Vajon nem ilyen ember volt Ordass Lajos? Budahegyvidéken 1956. okt. 14-én, első rehabilitációja utáni első prédikációjában így vall: "Olyan ember voltam – testvérem –, mint te, csüggedő szívvel, sok kétségbeeséssel, megosztott lélekkel." Mégis helytállt mindvégig. Amikor pedig 1957. okt. 27-én templomszentelési emlékünnap alkalmából betér ide a kelenföldi templomba, hogy "jó hírt hirdessen a szenvedőknek", ekkép szól: "Hosszú idő után tértem be ma ebbe a nekem nagyon kedves templomba, ahol egyszer lekipásztori szolgálatom végzésére adott parancsot Isten... Föl kell teteleznem, hogy a szenvedésből néktek is bőségesen részetek jutott. Hiszen – velem együtt – mindannyian a ma magyarságához tartoztok." És hirdeti a jó hírt: Jézus Krisztus kegyelmét. Valamikor azért építették meg e templomot, most azért újíttották meg, "hogy benne jó hírt kapott szenvedők – Jézus Krisztust imádhassák."

EMLÉKEZÜNK

Ordass Lajos emléktáblája a templom bejáratánál függ. Tekintete befelé, a templomba való bemenetelre mutat. A relief nem ikon valahol benn a szentélyben. Idekünn függ szerényen s az érkezőket a templomba szólítja, az oltárhoz, ahol leborulva imádhadják Jézus Krisztust, az egyház Urát és Istent, a mi mennyei Atyánkat.

Testvérek! Éltült az öröm, midőn az Ordass Lajos Baráti Kör megbízásából, egyúttal mint a kelenföldi gyülekezet tagja s úgy is, mint Ordass Lajos régi híve, küzdelmes helytállásának sok kritikus óráján közvetlen tanúja – e percben ünnepélyesen kérhetem:

hulljon le a lepel,
legyen mindenkor becsülete a helytállásnak,
s szálljon Isten felé dicséret, hálaadás!

MEGJELENT!

OLVASÁSRA AJÁNLJUK!

Böröcz Sándor: KIÁLTÁS A MÉLYBŐL!

Ára: 300,- Ft

Kiadta az Ordass Lajos Baráti Kör Budapest, 1993.

Amikor Böröcz Sándor engedélyét kértük emlékiratai kiadására, válaszlevelében azt írta: "Az Úr Jézus fogta és fogja kezünket, ne engedjük el. 80 évem már minden napot ajándéknak tart, lehet, hogy megérem az örömet: a Biblián kívül kezembe vehetem hitem gyümölcsét, munkátok ajándékát: könyvemem." Ezzel a könyvvel köszöntjük 80 éves lelkipásztor testvérünket, aki súlyos kereszt alatt hirdette az evangéliumot az irdatlan távolságban és szörnyű mélységben hasonló keresztet hordozóknak.

ZUSAMMENFASSUNG SUMMARY

Die 18. Folge unserer Zeitschrift bringt eingangs die Predigt des gewesenen Bischofs D. József Szabó. — In unseren Studien befassen wir uns mit den Fragen des Familienschutzes. Liz. Dr. Károly Karner erörtert das Problem der Ehescheidung, Frau Györy Dr. Irén Drenyovszky jenes des Abortus. — Dr. Peter Cserháti berichtet die vier Jahre hindurch geleistete Arbeit des Ungarischen Evangelischen Jugendverbandes im Kreise der Behinderten. — Wir bringen die Richtigstellung des Bischofs Béla Harmati im Zusammenhang mit der Veröffentlichung der Namensliste der Rehabilitierten sowie die Meinung und Briefe mehrerer im Zusammenhang damit. — Wir begrüßen Herrn Prof. D. Dr. Vilmos Vajta anlässlich seines 75. Geburtstages. — István Botta gedenkt des verstorbenen Dr. Miklós Komjáthy. — Wir beschliessen unsere Folge mit der Ansprache von D. László Scholz, die er gelegentlich der Anbringung der Gedenktafel des Bischofs D. Lajos Ordass an der Wand der Kirche von Kelenföld gehalten hat.

The 18th issue of our periodical begins with a sermon by the late Bishop József Szabó D.H.C. — The essays focus on the topic of family protection. Dr. Károly Karner discusses the problem of divorce, and Dr. Irén Györy-Drenyovszky that of abortion. — Dr. Péter Cserháti's article is about the four-year ministry of the Lutheran Youth Association of Hungary (MEVISZ) among handicapped people. — Bishop Dr. Béla Harmati's proclamation of correction with regard to the publication of the list of those rehabilitated is published together with other's letters and opinions on the issue. — We congratulate Prof. Dr. Vilmos Vajta D.H.C. on his 75th birthday. István Botta is remembering Dr. Miklós Komjáthy. — The issue concludes with the memorial speech delivered by László Scholz D.H.C. at the dedication of Bishop Lajos Ordass's commemorative tablet on the wall of the Kelenföld Lutheran Church.

E SZÁMUNK SZERZŐI

Balikó Zoltán ny. lelkész	Pécs
Dr. Boleratzky Lóránd ny. ügyvéd, egyet. tanár	Budapest
Botta István ny. lelkész	Budapest
Dr. Cserhádi Péter orvos	Budapest
Győriné dr. Drenyovszky Irén gyermekorvos	Budapest
Dr. Harmati Béla püspök	Budapest
+Dr. Karner Károly egyet. tanár	Sopron
id. Magassy Sándor ny. lelkész	Sikátor
D. Scholz László ny. lelkész	Budapest
+D. Szabó József püspök	Győr
Weitler Sándor lelkész	Sopron
Zászkaliczky Pál lelkész, Teol. Otthon igazg.	Budapest
Zászkaliczky Péter gyűl. lelkész	Budapest

BARÁTI KÖRÜNK életéből — Zoltán László ny. lelkész május 14-én, társasösszejövetel keretében előadást tartott "Találkozásaim Ordass Lajossal" címen. — Június 12-én, szombaton 1 napos konferenciát rendez Baráti Körünk Sopronban, a Zerge üdülőben. "Mit várok az egyháztól? "Mit vár tőlem egyházam?"
Előadók: Weitler Sándor lelkész, — dr. Lapmpert Gyula a Berzsenyi Gimnázium igazgatója.

KIADÓHIVATAL a címváltozások bejelentését kéri!